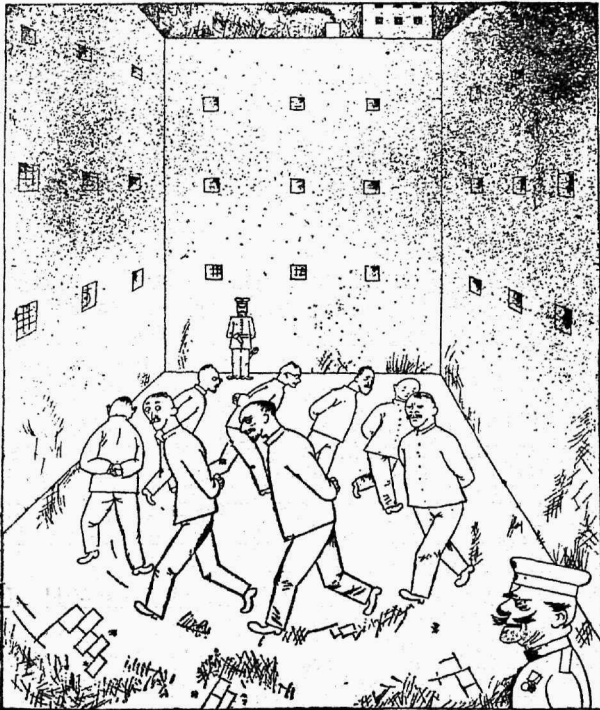

Kõigi maade töölised, ühinege!

RÜNNAK

NOORSOTSIALISTLIK AJAKIRI

George Grosz: Valgust ja õhku proletariaadile !

Nr. 6 — 1928

III aastakäik

Enam sotsialistlikke põhi- mõtteid!

Noorsotsialistide poliitika on teadmiste ja sotsialistliku mõtteviisiga varustatud tööliklassi kasvatamine.

Tööstusproletariaat on normaalselt oma ajaloolise arenemise tõttu tõeliselt revolutsiooniline klass. Teda sunnib revolutsioonilisele meelsusele tema majanduslik ekspluateerimine ja poliitiline surve ta üle, teda ei seo kodanlise korruga eraomandus ega isiklik jõukus, ja lõppeks, mis on eriti tähtis, ta on arenend kollektiiviks produktiivsel töö.

Ei taha keegi salata ka maaproletariaadi ja poolproletariaadi huvide kokkusattumist tööstusproletariaadiga. Vastupidi: nagu tänapäeval tööstusproletariaadi kaasabil maaproletariaat ja proletariseeruvad talupojad võivad saavutada inimväärsemaid elu- ja töötingimusi, nõnda maa proletaarlikud kihid peaksid olema huvitatud ka sotsialistliku maailmakorra peatsest saabumisest.

Töölisproletariaat, maaproletariaat ja kehvad talupojad moodustavad loomulikult ühise võitlusrinde kapitalismi vastu. Ka maal, kus kapitalism on arenematu, nad ei või laskuda noore kapitali ega väikekodanluse toetamisele. Nendega liitub praktilise elu taotlustes veel rohkearvuline intelligentlik proletariaat, päätöölised ja igasugused „puhta töö“ proletaarid, kes on jõudnud välja kodanlise „hää seltskonna“ pettepillide piirkonnast. Ja veel enam: oma asendilt kodanlusse kuuluvad inimesed, kes on omandand seevõrra teadmisi ja mõtlemisvõimet, et võivad mõista ajaloolise arenemise käiku ja ühinevad tulevikku areneva liikumisega.

Eks need ole ajaloolise materialismi põhialuseid! Eks need oli küllalt tuntud tõed!

Kuid sotsialistlik liikumine tegelikult ei ole arenend alati nii, kui oleksime arvanud seda sotsialismi põhiõpetuste järgi, nagu võiks oletada klassivõitlusele rajatud sotsialismist.

Eriti Eesti kuulub maade sekka, mille tööstusproletariaat on olnud vähearvuline, kuid mis kümneaastase iseseisva Eesti majandusliku asendi tõttu on pidand jääma ilma sellestki tööstusest, mis tal on olnud. Metallitööstus, laevaehitamine,

tsemenditööstus — sellest on järele veel rusud. Aseri seisab, Kunda kiratseb, Vene-Balti tehased roostetavad, Ülemiste elutseb veel juhuslikust tööst, metallivabrikud on „reorganiseeritud“ suurveskiteks. Õlikivi on ikka veel katsetuse, „andrika algaja“ ajajärgus, ja Narva kosest ja Eesti elektrofitterimisest võime unistada nii kaunistes värvides kui soovime. Sellepärast Eesti tööstustöölise hulk on väike, nende read segipaisatud, rüüstamiste, majanduslikkude viletsuste ja tööpuuduse kohutavuse pärast nende organisatsioonid korraldamata ja nõrgad. Kuis võiks olla juttu tööstustöölise juhtivast asendist sotsialistlikus liikumises! Ja siis on tulnudki teine toetuspunkt sotsialistlikule liikumisele: pops ja väikekodanlane. Eks ole küll pops proletariaadi liitlane, eks ole osa väikekodanlust ja talupoegi loomulikult proletaarliku võitlusväe toetajate seas. Kuid maa poolproletaarlik rahvas ja väikekodanlus sel momendil arvab olevat enda seotud oma pisikese eraomandusega, tal ei ole küllaldaselt proletaarlikku kasvatust ega meelsust ja ta ei moodusta tihedat kollektiivi nagu tööstusproletariat. Sellepärast Eesti sotsialistliku liikumise tugevaks küljeks on poolehoid maa kehvadelt rahvakihtidelt (Valgamaa omavalitsuse sotsialistlik enamuse), kuid ta nõrgaks küljeks, et maarahvas on partei tugipunktideks.

Sellega on seletatav kas või praegune koalitsioonivalitsus sotsialistliku riigivanemaga: mitte et üks või teine parteimees oleks tahtnud olla iga hinna eest minister või et oleks loodetud praegusest koalitsioonist suurt kasu sotsialismile või suure lõppsihi lähendamist: sotsialistliku vähemusega väikekodanline koalitsioon võib tulla vastu eriti maa kehvadele kihtidele pisikese sotsiaalse lappimistööga ja — kes teab — aidata kindlustada kas või pisiastjades mitte küll sotsialistlikku liikumist, vaid põhisääduslikku korda!

Sotsialistliku klassivõitluse lähtekohast aga sellane lappimistöö vaevalt võib olla mõistetav, vaevalt õigustatav. See lähendab sotsialistlikku parteid väikekodanlusele ja lõhestab tööliisklassi.

Ometi meie ei taha olla parteipoliitika arvustajad lähtekohalt, mis imesid suudab teha kumbki sotsialistlik minister või riigivanem; teame, et imesid neilt ei saa nõuda pooltühja riigikassa juures valitsuse kodanlise enamuse vastu. Meie ei usuks imesid ka puhtsotsialistlikult valitsuselt.

Meie ei kuulu nende sekka, kes arvavad, et parteis üldse ei tohiks olla mingit arvustamist, vaid üks keskkomitee või kohalikkude komiteede käskude täitmist. Eriarvamusi peab olema parteis, eriti partei tegevusse peab oskama suhtuda

arvustavalt noorsotsialistide pere, et ei tekiks paavstlikku asendit ühelgi partei instantsil. Kuid mis eesmärgiga ja mis viisil see on lubatav?

Ei mingit jalustrabamist „rahva häälega“. Põhimõtteks on ju küll, et sotsialistide tegevus oleks vastuvõetav töötavatele rahvahulkadele, kuid iga üksiku, päalegi väikekodanlise mõtteviisiga läbiimibunud töötaja, arvamine ei ole veel kaaluv. Sotsialistidele ei või olla omane spekulatiivne mõtlemisviis, otsustamine „iseenese tarkusest“, vaid sotsialistliku põhiõpetuse, ajaloolise materialismi, klassivõitluse põhimõtte alusel. Veel vähem tohiks olla lubatav „opositsiooni“ tarvitamine hüppelauaks pääseda parteis vastutavaile kohtadele, siis päämiselt vormivigade otsimises partei juhtivate asutiste tegevuses.

*

Vana Bebel ütles kord kuulsa lause: võib luua liitu kas või kuradi vanaemaga, kui see tuleb aga kasuks sotsialismile. Bebel, see töölisest tõusnud parteijuht, ei ole olnud kuulus ainult Saksamaal, vaid päämiselt oma „Naise ja sotsialismi“ kaudu ka rahvusvahelises sotsialistlikus liikumises. Ta ei olnud ju juhtivaid teoreetikuid, kuid tema „liit kuradi vanaemaga“ näib siiski olevat saand hädaohtlikult juhtivaks teesiks rahvusvahelises sotsialistlikus liikumises.

Sest mis toob kasu sotsialismile? Millal tarvitada mõnd „liitu kuradi vanaemaga“? Kas see ei juhi sotsialismi ta kindlalt teaduslikult aluselt, ajaloolise materialismi distsipliini aluselt spekulatiivse targutamise valda. Spekulatiivse mõtlemisviisi juures mõnigi asi näib kasulikuna, kuid lõppsuuna kasulikkust või kahjulikkust meie ei leia ometi „iseenese tarkusest“.

Sellepärast maha „liit kuradi vanaemaga“, maha sotsialistlik targutus!

Noorsotsialistid, kellelt on oodatud parteijõudude lisa ja partei värskendamist, harjugu juba algusest pääle oma õpin-gute ja koosolekute kaudu rajanema mitte „iseenese tarku-sele“ ega meie maa statistilistele andmeile. Viimased võivad huvitada küll tänapäeval, kuid peab pidama silmas, et sotsia-listlik liikumine ja maailma arenemine sotsialismi suunas on rahvusvaheline. Et võtta seisukohti sotsialistlikus poliitikas, selleks on vaja omandada sotsialismi põhialused, teadmised, aga pääasi: korraldada oma mõtlemisviisi ajaloolise materialismi alustele. Oleks enese alahindamine arvata, et ainult suured ja suured eriteadlased võivad omandada sotsialistlikud tead-mised ja materialistliku mõtlemisviisi: selle võivad omandada

ja peavad omandama ka töölised oma igapäevase kehalise töö kõrval.

Sotsialistlikud töölishulgad ei saa otsustada kunagi, et üksikud isikud juhtide seast võivad olla poliitika juhtijaiks. Töölispartei vajab hulkade kaasatootamist, mõjusid altpoolt.

Töölisklassi tunded peavad olema juhitud ühise ja lõhku-matu töölisklassi ja selle lõppsuuna — sotsialismi kättevõitle-mise poole. Praeguse väikesegi tööstusproletariaadi hulga juures on võimalik laialdane sotsialistlik liikumine. Ka maa noortöölised võivad saada mitte vähem teadlikeks võitlejaiks sotsialismi eest. Suuregi arvu juures ei ole kindlustatud õige liikumissuund, kui laiad hulgad pole küllalt valmistund selleks teadmisilt, tahtelt ja tundeilt. Eks ütle Marx proletariaadi suure arvu puhul: „Mass langeb vaekausile ainult siis, kui organisatsioon teda ühendab ja teadvus juhib“. Ja selle-pärast: partei poliitika parim arvustamine (olgu pooldav või eitav) on positiivne, ülesehitav töö, oma liikmete kasvatamine võltsimatu sotsialismi vaimus, ja selles töös meil tuleb olla tõsiselt ja püsivalt, sihiks kindel ja klassivõitluses teadlik töö-rahva ühtlane väerind.

R. Saving

Sport proletariaadi klassivõit-luse teenistusse!

Suurte muudatuste järele majanduses ning poliitikas pääle maailma-sõda on endale teise suuna võtnud ka proletaarliku noorpõlve elusuhtu-mine. Ta üksi pole otsind senitundmatuid huvialasid, vaid ta on hakand juhtima teistsuguselt ka oma elu. Noorsooliikumise kiire arenemine, uuend-smõtete asetamine esiplaanile, spordiliikumise ootamatu kasv ja palju muud sellesarnast, need on teistsuguse tegutsemistahte ning uue suuna tunnuseid. Spordiliikumise ulatuse ja tähtsuse kasv on vaidlematult hääks kasvatusvahendiks töölisnoorpõlvele.

Töötava noorpõlve tung spordiorganisatsioonidesse on rajatud õigele ja otstarbekohasele äratundmisele. Sel teel noorpõlv instinktiivselt kaitseb oma keha kutsetöö pingutuste halbade tagajärgede eest. Liikumine keha-tervisholu kasuks, kutsehaiguste ning keha närbumise vältimiseks on tuu-maks igasugusele sportlisele tegevusele. Pole võimalik sõnades nii väljen-duda, kui tähtis on see töölisnoorsoole. Aeg — nagu me seda praegusel hetkel näeme ja tunneme —, mil töötav inimene kehalikult ja vaimliselt läbipõleb juba 30-date ning 40-date eluaastate vahel, aeg, mis loonud ka kõik eeldused töörahva edaspidiseks degenerereerumiseks, see aeg vajab sporti

massinähtusena, et avaldada vastumõju kehajõudude hävinemisele ning ebatervislikele elamistingimustele. Sellest lähtudes töötavate noorte juhtimine sportlisse tegevusse on aina tervitatav. On päris selge, et see nähtus muhendab pinna töölisnoorsoos kasvatuslikuks tööks, juba sellepärast, et tegelemine spordiga juhib noore tähelepanu määratuile vastoludele ta elus ning töös kapitalistliku maailmakorra juures. Teisest küljest on samuti selge, et teadlik kasvatus tööproletaarlikus spordiliikumises peab olema suunatud nii, et mitte keha arendamine iksi ei oleks eesmärgiks, vaid et sellele antaks teatud psüühiline, meie ajast võrsund elusuhtumise arendamise ilme.

Ilusa, kuid väga pääliskaudse lausega: „terves kehas terve vaim“ ei saa piiritleta proletaarliku spordiliikumise kasvatuslikke ülesandeid veel vähem kogu sportlase kasvatus küsimust lahendada. Rohkem võib seda teha järgmise väljendusega: terve individuaalse sisu kõrval spordiliikumine peab kandma teatud uut ühiskondlik-psüühilist ilmindit. Praegune spordiliikumise ilmind sõltub tänapäeva ühiskondlikest vahekorrist. Ta ei kanna kapitalistliku ühiskonnakorra pitsatit üksi sellepärast, et terve rida ärimehelikke inimesi oskab teha spordist suurejoonelist profiidiküllast tööstusala, ta kannab seda maailmakorra valmu ka oma väljendusviisis ning ühiskondlikes tekkimispõhjustes. Nii õige kui on väide, et sporti harrastatakse kõigis ühiskonnakihtides, sama õige on ka see, et põhjused, mis viivad spordiliikumisse inimesi eri kihtidest, on väga mitmesugused.

Kodanlisele noorpõlvele sport on elusisu pääosaks, pääle selle kui noorpõlv oma klassiga koos on kaotand iga kõrgema elueesmärgi. See on juba, mida ka ta väline vorm ilmselt näitab, languse nähtus. Sellele lisaks veel, et kodanline klass, kes oma tugevusele vastamata tunneb end kuristiku serval, oma pessimistliku maailma- ning elusuhtumise tunde tõttu otsib rahuldust sensatsioonis. Sensatsioonijanu ning rekordid — need pole ju midagi muud kui kodanlase langus-närvilikkuse puhtaimad avaldused.

Teisest küljest on sama nähtus kapitalistliku kasvatus vahendiks, mida kasutatakse töörahva eemalhoidmiseks klassivõitlusest. Kui juba töörahvas ja eriti töötav noorpõlv kingib oma tähelepanu kodanlase sensatsioonile, siis ta ise samuti langeb selle kodanlase langus-„kultuuri“ kütkeisse. Seisukoht, millise dikteerib töölisel kapitalistlik valmistusprotsess, mõjutab kahtlemata, ka ta suhtumist sporti ning sportlisse tegevust. Pääle püüu tervise parandamise poole, on kõik sportiline huvi ja kogu sportline tegevus töörahvale kodanlises spordilorganisatsioonides — ja praegu paljudeski tööliisspordi organisatsioonides suuremalt jaolt klassivõitluse vältimise tunnuseks.

Tööstuse ratsionaliseerimine hävitab töölise ning töö vahel viimase individuaalse vahekorra. Toore mehhaniseerimise teel töö militariseeritakse, tööline kujuneb mingiks masina kõrvalosaks. Töölise asetamine

ebainimlikku olukorda viib ta niikaugele, et ta püüab leida teid sellest sündusest ning ebakindlast olukorrast pääsmiseks. Tööline tahab, et ta

Käthe Kollwitz

Surm kutsub.

vääriks midagi ka inimesena, ta püüab igal tingimusel vabaneda mehhaniseerumise hävitavast mõjustest. Töölisliikumine on tänapäeval majanduslikkude raskuste ning päale selleks kaheks leeriks jagunemise tõttu liiaks nõrk, et seda vabanemistahet täiel määral ja mõjukalt kasutada. Sellepärast kiindub tööline mitmesse kapitalistliku maailma nähtesse, millised talle — kas või mõneks tunniks — võimaldavad pääsu muudu nii säratust ja rusuvast elust. Ta loob omale ideaali oma enda maailmast mingis eluvõõras uuenduspiüüdes j. m. Ta uhkeldab oma võimetega ning tegudega joogilauas ning perekonnas, spordiplatsil ja viimaks oma töökohas. Nii ta haaravad kapitalistliku maailma lõbutsemiskired.

Samasuguse meelelaadiga läheneb ta ka spordile. Oma vaimustuse, oma mõistuse kingib ta sellele, ta sammub siis pää püsti, — tunneb end inimesena. Ta loob endale oma isikliku maailma ning tähelepanematult vabaneb kohustusest võidelda enda ning oma klassikaaslaste olukorra parandamise eest.

Sport tänapäeva kapitalistliku näoga on nagu needuseks, mis massid eemaldab klassivõitlusest.

Ouline temas ei ole mitte kehakasvatus, vaid sensatsioonihimu ning rekordide-kirg, kõigepäält see, mis rahuldab päältvaatajaid. Massisport — see tähendab tänapäeval: kahekümnekahe mäng — sageli päris elukutse taoliselt — jalgpall. Tuhanded ning tuhanded seisavad mänguplatsi ümber, arvustavad, röögivad, mängivad sisemiselt kaasa, ning laševad paista, nagu oleneks nende ning kogu maailma õnnistus sellest mängust. Või: kaks klopivad ringis üksteise silmnäo veriseks ja tuhanded vaatavad seda päält, kisendavad, ning elavad toorele gladiaatorite stseenile kaasa nagu poleks maailmas enam midagi tähtsamat. Ükspuha, kas vaatame jalgpalli, rattasõitu, ujumist või kergejõustikku, ikka samane nähtus. Raha eest ostab tööline sensatsiooni, mis talle kurvas olukorras võimaldab rõõmusilma pilke. Ning säägli, kus ta ise kaasa teeb, pole veel kehaarendamine esikohal. Ka säägl ta treeneerib suure hoolega, et näidata, „mis ta võib“. Mida ta ei või ega saa oma igapäevasel tegevusel, seda püüab ta saavutada sportlises tegevuses, ning kõige tähtsam on ikka rekord.

On tõslasi, et töölis-sportdillikumine näeb neid kapitaliseeritud spordikultuse hädaohte ning teistsuguse sportlise mõtteviisi levitamisega ja teostamisega püüab sellele vastu astuda. Nii tähtis kui on tarvidus uue ja parema sportimise vormi järele, sama tähtis on alustada võitlust isiklikkude rekordide vastu. Töölis-sportdillikumises mitmelgi maal (kahjuks ka meil Eestis!) teostatakse praegu kapitalistlikku spordikultust ja kapitalistlik arusaamine sportimisest on valitsev, olgu küll sageli pehmendatud kujul. Selle vastu peab astuma teadlik kasvatuslik töö. Alakem sellega kõigepäält proletaarlikus noorpõlves! Peab loodama tihe ühendus töölis-sportliste ja töölis-kultuuriliste organisatsioonide vahel. Kehaarendamise kõrvale peab asetatama proletaarlik kasvatus-töö, noorpõlve teadlik juhtimine mele klassi ülesannete ja eesmärkide poole. Sport selles mäa-

ratus võitluses on vaid vahendiks. Noored töölised sotsialistlikust noorsooliikumisest astugu spordiorganisatsioonidesse, mitte ainult selleks, et oma keha jõudu ning ilu kasvatada, vaid ka, et kõik spordiorganisatsioonid haarata oma ilmavaatelise mõjutuse piirkonda, et sportliselt tegevaid ning terveid noori suure vaimustuse ja hooga kokku tõmmata proletariaadi vabadusvõitluse keerisesse.

Noored töölised, noorsotsialistid, seda ootab teilt kapitalistliku maailmakorraga heitlev rahvusvaheline proletariaat!

Ormi Arp

Vana trükitööline

Uus põlv on tööil,
ju vanaks saand,
on kolmaski tulnud põlv.
Aeg kõiki sõõnd,
maad vallutand linna sõrv.

Nüüd masin laob,
press-rotatsioon
teeb vurinal oma tööd.
Kui vana laul
mees vana on uuendet tööil.

Täht tinane kulub,
tolm torkiv on õhus,
see kopsu on tungind ja silma.
Jalg seisemisest surnud,
töö selga rõhub,
luud kardavad halba ilma.

Pikk aasta on üks, kuid viiskümmend aastat —
taas tähed ja tähed ja tähed.
On trükitud paberit, kaetud saastal,
lao ikka ja rulli — aeg läheb.

On tähed ja tähed, ja sisu lööb endale näkku,
reporter ja teadusmees palgatav: kapital juhhib ju trükki.
Lao ainult ja murra, loo korda tähtede räkku,
tööd müües nii aastaid edasi lükka.

Töoorje kõiki needus rõhub,
kuid kaugel otsustavam hoog.
Pääs mõte tulkab, jooksus lõhub,
ei paindu töölise selgroog.
Pääproovid pisikesed praegu,
et jõudu koondaks rakuskäed,
ei pilla elu ilmaaegu,
kui vaja, lahing lahti läheb.

On viiskümmend aastat läind umbes töös,
neli kuud nüüd streigipuhkust.
Streigimurdjate õonestus päeval, ööl
annab teistele võitluseuhkust.

Neli kuud kui üks päev: ikka lootus uus:
streik seegi võib olla õppus,
mis oheldab ühte, et tööliste suus
sama nõue nii alul kui lõpus.

Kuid nõrk meie rinne, ja tööle läks,
tööandjate meelet kes parem,
kuid vastakas, või kellel lõpmas jäks
jääb tööta kui tihtigi varem.

Viiekümnenda tööaasta juubelikink:
kahe nädala maksmata tasu.
On koormatud töötuil puiestee pink:
kust tööd, päävarju, asu?

Reas kaotus, võit —
töörahva tee,
lõppsuunda sihhib me sõit.
Jõuproov on see,
ja uued veel
me sotsialismi teel.

On ohvreid nüüd,
neid saabub veel
sest üle võitluse hüüd,
on kindel meel
ka kaotajail:
pea kaotus on valitsejail.

On saatjaks meil
käik ajaloo,
võit ees ka kaotuse teil;
see annab hoo,
ja meie liit
on ajaloo uksepiit.

Kas kaotus, võit,
mistahes proov:
lõppsuunda sihhib me sõit.
Uus päev — me soov,
ja meie töö
eks tõkked viimati löö!

Pentti Haanpää

Jõulud kasarmus

Püsside pürad kolisesid sementastmeil, kui kompanii lonkis välja ja hakkas rivistuma lumisel väljal. Päevnik õhkus ja puhus paljaid, kohmetuvaid kämbaid. Rivid joondusid ja loeti üle. Siis päevnik pistis käed püksitasku ja vestis nalju rühmavanematega. Sõdurid, alles paar nädalat mundrit kannud noored, vaatasid oma ette vait ja liikumatult. Oli laupäev ja jõululaupäev. Nagu lõpmatu, üleni pehme ja valge vaip vastsadand lumi kattis maid ja välju. Hallist taevast sõelus veelgi harva lund. Kübemeid jäi sõdurite hallidele kuubedele.

Päevnik hakkas tundma ju igavust. Ta käis ja keksis, et tääk lipsus, ja kirus soojategemiseks.

— Mis need nahad jälle munevad tundide kaupa... Kas need kuradid viivad nüüd kompanii õppusele, võiksid ometi lasta koristama pühadeks.

Talli poolt kuuludus sea heledat vingumist ja see juhtis päevniku jutu teisale.

— Nüüd valmistatakse pühadeks. Kokad peavad hoolt, et õhtul saadaks täisportsjonid.

Nüüd härrad tulevad, paar allohvitseri, veltveebel ja noor lipnik, kompanii teine ohvitser. Päevnik kärgib käsklussõnad. Sõdurid tarduvad samasteks, pääd käänduvad, kõik vaatavad härra lipnikule, päevnik annab liikumatult rapordi ja komberdab siis kiiresti trepist üles kompaniisse.

Lipnik silmitseb rivi otsast otsani, teeb märkusi lahtisest nõõbist, halvast seisakust, ebaõigelt jalale asetatud püssist ja käskleb vabalt.

— Noh, poisid, see on jõululaupäev, kuid siiski peame tegema väikese marsi, ennekui algame pühade valmistamist ja veetmist. Meie ei ole tulnud siia laisklema. See sõjaväeteenistuse aeg on nii lühike. Sekunditki ei pea minema raisku.

Välke kahvatu noormees astub rivist, algab laitmatu kõne härra lipnikust ja palub luba jääda ära õppuselt. Ta on haige.

Lipnik silmitseb teda. Võib olla haige, kuid siin ta ei hakka andma halba eesmärki äsjatulnud meestele. Peab näitama, et teesklemine, vigurdamine ei aita.

— Miks noor Kärä ei ole teatanud end haigeks õigel ajal rühmavanema hommikuaruandeks? Oleks pääsnud siis arsti juure.

Kärä vastab, et haigus tuli hiljem. See alati ei tule hommikul.

Lipnik kortsutab kulme, näib pahasena. Või need verisulis nooredki söandavad vastata nii keerukalt targutades.

— Noh, äkki tulnud haigus ehk paranebki äkki? Ja mis teil valutab? Kas pää? Noh, siis pääst allpool on hää. Ja seda vajatakse õppusel. Sõdur ei väljenda pisikesi vigu. Peab kannatama kuni langeb. Parem surra püstijalu. Minge rivisse. Kompanii, valvel! Rihmale! Parem pool! Käes marss!

Kompanii vantsib vaevaselt edasi paksus lumes. See valgub üle välja maanteele lipniku kilgates järel: — taksamm! Pää püsti!

Jõutakse maanteele. Siit on sõidetud ju hobuseil. Keskmistel meestel nüüd käik on kergem, kuid rivi esiots peab ikka kahlama umblumes. Lipnik läheb ise ees piki kolvi. Suruge pääle, ütleb ta, nii saame pea jõuludele. Harjumata meestele käik läheb raskeks. Rakmed on veel kerged, kuid need suruvad õlgu, püss osutub halvaks sõbraks. Hingamine läheb nohi-semiseks, ja higi ilmub. Käigud venivad, viimane pool sõrgib joosta.

— Laulge, poisid!

Kuid umblumest ja käigust lõõtsutavate meeste kurkudest kuuldu vaid mõningaid katkelisi hääliitsusi.

— Tiisikus on teis ja katk igas mehes, otsustab lipnik ja käsib lõpetada laulu.

Kui paar kilomeetrit on marssitud, käseldakse seis. Püssid hakki ja tee ääre seisma ning istuma vastu lumiseid aidu. See on selleks, lipnik seletab, et mõni kohendaks jalarätte, kui midagi neis ei ole hästi, ja mida üldse on kohendada.

Noor Kärä on tõepoolest haige. Äge tormamine ja pingutumine lumes, kandam seljas panid päavalu kogu kehasse. Kuid ta pigistas hambaid ja käis ühes. Peatudes ta oksendas lumele hommikul jõudud pruuni teed, seebisarnast margariini ja leivatükke.

Kärä rühm oli kompanii sabas. Sääl oli ka mõningaid vanu mehi, peaaegu kogu aasta teeninuid ja mõnigi sõjaaegne, ületeenin, putkas istunu. Nad kõnelid kui Kärä lohutuseks kohutavaid jutte, kuidas mõnikord marssitakse, et mehi langeb kui roiste teeääre põrmu ja mudasse, ja kuidas nahad annavad müksusid langenute tagumikku, et näha, kas ei ole teesklust. Jaa, distsipliini nõuab see asutis. Härrat siin ei mängita.

Samas nähti tulevat lipnikku piki teed kompanii eespoolt.

Christian de Moor

Töölised.

— Käi põrgust minema, ütles üks vanamees, et see ei nuusuta su oksendust. Raiskad sel viisil riigi toiduvarasid...

Kärä pöörduski ja istus hange. Kuld samas ta nägi selle vana mehe kummarduvat oksenduse üle, õõkivat katkemiseni ja holdvat kõhtu.

Lipnik lähenes.

— Mis teil on?

Haigus on tulnud. Jääb üle. Kas ta ei või minna tagasi.

— Noh, minge, kui nii on.

Ja mees läheb kohe, nagu pisut pöördund, püssi rihmal kõlkudes, komberdades tuhkjal teel.

Lähedal olevad sõdurid hoiavad maskid liikumata, suud ainult vargsi sosistamas: see on reamees Tiili, see oskab... Noor Kärä vaatab, nagu kahvatu ja suu lahti. Kuid temagi mõistab, et nüüd peab olema vait. Taile hakkab pisut selguma: sellane siis on see kord... Mees on see, kes kestab, ja mees on see, kes oskab ise aidata end.

Käseldatakse üles.

— Jaa, ütleb Kärä rühmavanem, tuttav kodupoolt mees, aidates Käräle ranitsat selga: — see on kunst, mis mängib sõjaväes! Ei siin aita hoigamine. Küll siin mees koolitatakse, õpetatakse välja. Igaüks on jaan oma ajal, kuid viimaks õpib tavaliseks meheks, saab hoopis targaks, asjatundjaks, oskab korraldada...

Nõnda Kärä marsikäik läheb lõppu, kahlates lumes, higistades, lõõtsude, pääs mitmekäänuliste mõtete pööreldes. Ta on lõpus üleni väsinud, kuid ei tunne end väga haigeks. Oksendus oli aidanud, kibedad, sünged mõtted olid näridnud loomust.

Supp söödi ja algas kõva küürimine jõulu vastuvõtmiseks. Pesti, valati vett, tarvitati märki rätikuid, raskeid raudsänge lohistati välja ja sisse, klopiti tekke ja padjakotte. Väljas roogiti lund. Siis korraldatiapid ja voodid. Joondus, joondus. Vahekäiku toodi suur kuusk ja see ilustati ehte ja küünaldega. Siis oli ülelugemine, ja nii jõulud võivad tulla kasarmussegi, lumisele maale, tähti välkuvat taeva alla.

Koguneti avarasse lugemistuppa, istuti pingile ja lauldi. Nüüd hääli huilgas hästi, kui kehal ei tarvitsend kiirustada. Siis istuti sööma jõulutoite lugemistoa pikalt laualt. Oli sealha, mõned tükiid küll sitked ja verisedki. Kokkadel oli olnud kiire. Oli riisiputru, kuid selleski oli midagi mitte pühadeomast, nagu arvas keegi vanasõdur. Kuid puuviljasupp oli magus ja veatu.

Nüüd tulid kompanii ohvitserid. Nööbid ja linnid välkusiid, vööli kõlkiid mõõgad. Kompaniitülem kõneles mõned sõnad, kaunid sõnad isamaast, kohustusest, alalisest vaenlasest. Ütles, et oli tehtud, mida võidi, et jõulud oleksid kasarmuski meeldivad. Jagati kingitusi: tubakat, malustusi, sulgi ja paberit. Keegi luges jutu, lauldi ja istuti, suitsetati ja kõneldi.

— Kas sind enam haigus ei vaeva? küsis see tuttav rühmavanem noor Kärält. — Jaa, jaa, see on sellane maja. Minagi kui tulid, kuulsin öeldavat, et ei siin valetamata ja vigurdamata saa elada. Olin jaan, ei mõistnud, arvasin et kes teab: kui otse on, siis otse läheb. Kuid nüüd ma tean juba teist. Sõjaväelaseks siin peab muutuma, kes tahab olla vähegi inimlik endale. Sel mehel poleks pikka iga, kes täidaks täpikäält määrustikku ja nahkade nõudmisi. Ja vana mees hakkab jutustama oma kogemusi, pisut üleolevalt teisele kogematule. Häälles märgatav varjund: mina tean.

Noor kuulab ja ütleb viimaks:

— Juhtub nii. Kuid mina arvan, et hää kool seegi on mehele: mõistus kasvab ja loomus kargeb.

Ohvitserid on juba läind. Harmoonik mängib. Tantsitakse. Noortel on veel raha ja vanadel meestel lumme peidetud pudeleid. Aeg kulub, ja meelest kaob igavus, hool ja sõjaväe mitmed vaevad. Päevnik on teatand, et õhtust kogu ei ole, kuid kesköösel kõik on ärkvel. Sünnib siis juba pisi-kesi näaklemisi ülemeelsete vanade ja kangest julgeks läinud noorte vahel. Reamees Tiiligi tuleb noor Kärä juure ilkuma:

— Jaan on haige, kuid täitsa mehele antakse haigusepuhkust ja jõulu-rohtu...

Kui Kärä lükkas ta kurgust vastu seinä ja löi rusikatega nagu jaksas.

— Muidu ma ei teeks välja, kuid ilkuda ei...

Oli suur lärm, kuid viimaks rahustuti. Harmoonika mängis. Tantsiti.

Kuid keskööst on juba vaikne. Noor Kärägi mõtleb voodil, et tast tuleb mees, õige sõjamees. Hommikul, tõsi, läks halvasti, nagu jaanil ikka, kuid õhtul ta juba näitas...

Päevnik istub ainult laua ääres, kell tiksab, kuuses särisevad lõppu-põlevad küünlad.

Nii jälle on mööda üks jõulu kasarmuski.

Nigol Andresen

Josef Dietzgen

Sajanda sünnipäeva puhul.

1872. aastal La Heye's peetud rahvusvahelisel sotsialistide kongressil Karl Marx esitas Josef Dietzgen'it kongressile lihtsate kuid paljuütlevate sõnadega: „See on meie filosoof.“ Töölisklassi filosoof pidi see olema, kes Marx'i ja Engels'i rajatud suundjoontes arendas filosoofiat; oli ju „Kommunistlik manifest“ annud programmi kogu uuele mõtlemisviisile ja ilmavaatele, mida Marx ise oli harind päämiselt ökonomia, Engels sotsioloogia abil.

Josef Dietzgen, nahaparkija poeg, sündis Kölni lähedal Blankenburgis 9. detsembril 1828. aastal. Ta omandas keskkoolihariduse, kuid jäi ikkagi nahaparkijaks. Prantsuse utopistlikud sotsialistid (Fourrier, Saint-Simon) mõjusid temasse, kuid hoopis enam selgust andis kahekümneaastasele uut maailma rajav „Kommunistlik manifest“. Ta võttis osa ka 1848. a. revolutsioonilistest võitlustest, kuid mitte üksi relvadega, vaid kirjutas ka vaimustavaid revolutsioonilisi luuletusi — ja mitte enam abstrakt-inimlikust vaid proletariaadlikust seisukohast, tõustes siis üheks esimeseks proletariaadi luuletajaks.

Karm reaktsioon sundis Dietzgen'i minetama oma maa ja emigreeruma Ameerikasse, kus töötas pagarina ja nahaparkijana. Hiljem lahkus Ameerika

kast ja sai Venemaal ühe nahaparkimistööstuse juhatajaks, kuid hiljem rändas jälle Ameerikasse, kus toimetas New-Yorgis sotsialistlikku ajalehte. Ta suri Chicagos 17. aprillil 1888. a.

Friedrich Engels ütles kord mööda minnes: „See materialistlik dialektika, mis aastate kestes on olnud meie parim töövahend ja teravaim relv, ei ole tähelepandavalt meie avastatud, vaid päälegi sõltumatult meist ja isegi Hegelist, ühe saksa töölise, Josef Dietzgen'i poolt.“ Ongi Dietzgenit hiljem süüdistatud „idealismis“ (näteks Plehhaanov oli üks ta vastaseid), siis sotsialistliku ilmavaate-süsteemi loojad tunnustasid Dietzgeni pääleehitust dialektilisele materialismile. See tööline oli omandand usinal iseõppimisel küllaldaselt teadmisi, et omal jõul tarvitada dialektilist materialismi filosoofilisena koollina. Kui Marx ja Engels olid rajand uuele alusele kogu ajaloomõistmise, nimelt rõhutades kõigi sündmuste sõltuvust produktioonivahenditest, siis sellega nad olid rajand ka uue filosoofilise aluse: kui mõtlemine ise on sõltuvuses oma aja ühiskondlikust olemusest (sellega produktioonivahendist), siis filosoofia „mõtte“-teadusena pidi omandama uue tugipunkti ja säetama objektiivse teaduse asendisse. Mis on aga mõtlemisprotsess ise, see pidi leidma teisi selgitajaid.

Josef Dietzgeni teene ongi, et ta lõi — võib küll öelda nõnda — sotsialistlikku tunnetusteooria, lõi selle vastandiks idealistidele, kellele vaim oli omaette suurus ja primaarne tõukejõud — ja see sai dialektilise materialismi tähtsaks tugipunktiks. Hollandi sotsialistlik teoreetik ja luuletaja Henriette Roland-Holst iseloomustab Dietzgeni filosoofiat järgmiselt: „Ei ole midagi sobivamat kui nõuda ühiskonna sääduseks stabiilse liikumise ja liikuva stabiilteedi mõistmist, sisevaadet mõtlemise olemusse ja säadustesse ja sellega ühendatud universumi loomusse. See sisevaade on see, mille Dietzgeni tunnetusteooria tahab luua.“

Uueaegne sotsialism on palju suuremal määral üldfilosoofiline süsteem kui tulunduslik või päevapoliitiline nähtus. Ikka enam ja enam tekib küsimusi, väitlusi ja võitlusi proletaarlikust ilmavaatest. On selge, et proletaarlik ilmavaade ei ole mingi spekulatsioon vaid kindlasüsteemilise uurimise villi. Dialektiline materialism ja tema arenemine proletaarlikuks ilmavaateks ja uueks elukorralduseks, praktiliseks elufilosoofiaks, võlgneb suuresti tänu ka ühele oma harijale, Dietzgenile.

Josef Dietzgeni teosed: Das Wesen der menschlichen Kopfarbeit; Streifzüge eines Sozialisten in das Gebiet der Erkenntnistheorie; Sozialdemokratische Philosophie; Die Religion der Sozialdemokratie; Die Zukunft der Sozialdemokratie; Briefe über Logik; Das Acquisit der Philosophie.

Dietzgenist: Ernst Untermann: Dialektisches; Henriette Roland-Holst: Josef Dietzgens Philosophie; A. Pannekoek: Ethik und Sozialismus.

Karl Freiberg

Ühest Rännaku eelkäijast

Noorsotsialistlik ajakiri 15 aasta eest.

Praegustel noorsotsialistliku liikumise tegelastel pole erandita enam suuremat aimugi, millisena nägi välja sotsialistlik noorsooliikumine 15 aastat tagasi, kuidas siis tegutseti, millistes oludes tuli töötada, millised olid liikumise ideed ja tõukejõud, millised meeleolud tiivustasid töötajaid, millised seasmised heitlused pidurdasid liikumise arengut. Kui põhjalikult on siiski lühikese aja jooksul muutunud olukord meie ümber! On otsatu kahju millestki minevikus, kahju liikumise kõrgest aatelikkusest, mis oli võimalik ainult pörandaaluses õhkkonnas, alalise hädaohu surve all, mitte aga laia demokratismi valitsemispäevil. Aga ometi ei sooviks miski hinna eest tagasi seda aega oma hingemasendava välise rõhuga, kuigi just selle rõhu tõttu kitsamas ringis võis tekkida kaunis, intensiivne ja heroiline elu.

Noorsotsialistlikus liikumises Tartus tähendas 1913. aasta teatud pöördupunkti. Õppiva noorsoo pörandaalustes ringides domineeris s.-r.-line vool. Liikumises oli palju värskust ja jõudu, noort optimisml. Vanad parteilised tegelased olid mitmekordsete sissekukkumiste tõttu kas vanglaises

RÜNNAK

ilmub tuleval aastal vähemasti samas suuruses rikkaliku piltide arvuga. Tellimishind: aasta — 1 kroon, pool aastat — 60 senti. Üksiknumber 25 senti.

Rutake tellimistega!

või Siberi laantesse valgunud või jälle rahullikkude riigikodanikkudena aktiivsest tegevusest kõrvale jäänd. Parteiline tegevus oli esiotsa jäänd ainult kolmest-neljast nooremast inimesest koosneva rühma kätte, kuid selle väikese rühma teeneks jääb, et see suutis uuesti elu sisse puhkuda pooliti surmale vaibunud õpilasorganisatsioonile „Amicitiale“, sinna päämiselt hoopis uusi inimesi mitmesugustest koolidest ja mujalt leida. „Amicitia“ vastsestünd teostus 1913. a. hiliskevadel ja sama aasta sügisest saadik käis vilgas ja rõõmus sotsialistlik kasvatustöö sagedaste referaatkoosolekute näol, kus vaimliste juhtidena olid päämiselt E. Joonas ja tuline ning andekas J. Treial (kelle surmapäevast eeloleval jaanuarikuul möödub juba 11 aastat). Selle juures ei unustatud ka parteilist tööd parteilise töölisorganisatsiooni loomise ja suusõnalise ning kirjandusliku propaganda teel.

Siiski, referaat- ja vaidluskosolekuid pidas uus „Amicitia“ liig vähe-seks. Juba sügisest saadik peeti aru, kudas saaks oma ajakirja külma

panna, et enesest elumärki anda ka väljaspool organisatsiooni piire. Vaba trükkisõna loomine oli ligemaks ülesandeks. Muidugi polnud vähematki lootust legaalselt trükitavat ajakirja käima panna selleaegsete tsensuuriolude juures. Samuti oli võimatu pörandaalust käsitruukikoda soetada. Tuli peatama jääda lihtsamate paljundusvahendite juure, milleks olid mimeograaf ja hektograaf. Et alguses ka mimeograafi muretsemine sünnitas raskusi, kuna selle aparaadi osasid sai osta ainult vastava loaga, siis jäidi peatuma hektograafi juure. Ning nii pandigi tollaegsele „Rünnakule“ alus — selle esimesed numbrid ilmusid ainult 40—50 eksemplaris, kuid mimeograafi soetamisega trükiti neid juba mõni sada.

Umbes 1913. a. novembri paigu moodustati uue ajakirja toimetis, mis koosnes kolmest liikmest. Selle ülesandeks oli, nagu toimetusel kunagi, loomulikult uue ajakirja sisu eest hoolitsemine. Ent see oli siiski kergem ülesanne. Hoopis raskem oli „lehele“ trükkimisvõimaluste muretsemine. „Trükkimasinaid“ — hektograafe oli õnneks kauplusest saadaval, nii et jäi ära nende kodus valmistamine. Oli vaid vaja veel leida „trükkikoda“ — see tähendab, mõne seltsimehe korter, kus võimalik töötada varjatult poliitsete nuhkide ja iga kõrvalise isku pilgu eest. Seesuguseks trükkikoja ruumiks valiti praeguse dr. med. H. Maddissoni (seekord veel noor tudeng) korter Aleksandri tänaval. Pool numbrit valmis trükitud, näis trükkikoda nagu kahtlaseks muutuvat, mille tõttu siis kõige konspiratiivsemas korras üle koliti uude ruumi, seekord nende ridade kirjutaja pisitillukesse toakesse, kus number lõpulkult valmis tehti ja paremal kirjanduse „hooajal“ — just enne jõulu — „müügile“ lasti.

Müügile toimetamine oli juba terve „Amicitia“ asi ja tööpoolest töötas „kirjastus“ Isegi ainelise „kasuga“ — müüglst saadi rohkem, kui kulus „trükkikoja“ varustamise kapitaliks ja materjali ostuks.

Sisu poolest sai esimene number kuidagi nõrk ja juhuslik. Selle 30 tihedat lehekülge oli kummalisel viisil pea ainult ilukirjandusest täidetud, kuna artikleid polnudki. Järgmistes numbrites oli asi just vastuoksa — kaugel suuremalt osalt artiklid, ja mitte sugugi halvad, kuna ilukirjanduslike katseld leidus ainult vahepaladena.

Kehv paistis see „Rünnaku“ eelkäija esimene number olevat. Isegi nime ei osatud talle leida! See ristiti lihtsalt — „Katsed 1913“. (Hiljem sai ajakiri tuttavaks „Võitluse Radadel“ nime all.) Aga muidu ajakiri mis ajakiri! Isegi kaanepilt ei puudunud — kaks varest või varblast korvi-vanguks stiliseeritud oksal istumas, nokad koos, milline reproduktioon „trükkitehnilistel põhjustel“ päälegi üsna laiguline välja tuli.

Aga selle eest tegi „arvustus“ (teises numbris) ajakirja esimese numbril põhjalikult maha! Teiste hulgas ka nende ridade kirjutaja proovis selle kallal oma „mahategemise“ hammast, leides, et ajakiri tunnustavat vaid „Amicitia“ „vaimlist jõuetust“, anduvat põhjust kartmiseks, et oleme surmale määratud jne. Õnneks ei tabanud „mahategemine“ sugugi märki (nagu hiljemgi!), vaid ajakiri muutus peagi sisult üsna tugevaks ja „Amicitia“

ise haruldaset kindlaks ja jõuliseks liiduks, nii vaimliselt kui ka organisatsiooniliselt, kuigi tugev enesekriitika ja teatud nukker skeptitsismgi alati jäi selle iselaadi varjutama.

Praegustes oludes tunduks seesuguse ajakirja väljaandmine küll vähe nagu lapsemänguna. 15 aastat tagasi oli see aga väga tõsine ja ka viljakas töö. Ajakiri aitas palju selleaegset noorsotsialistlikku organisatsiooni koos hoida ja mõjutas selle intensiivsemat tööd. Isegi trükkimine ise juba ja levitamine, ning sellega seotud hädaoht — ja uhkuse tunnegi! — kasvasid suurel määral seltsimehelikku ühtekuuluvust.

Huvitavam toiming oligi kahtlemata ajakirja „trükkimine“. Seda toimingut kirjeldab „V. R.“ „päätolmetaja“ E. Joonas ise pikemalt ajakirja teises numbris, millisest kirjeldusest olgu toodud järgmine väljavõte:

„Alguses on töö väsitav, liigutused kandlised ja kinnised, aga aja jook-sul muutub kõik soravaks. Häa meeleolu jõuab kõrgema tipuni, ei kuulu enam ühtki kartuse ega kahetsuse sõna, kõik on valmis kõige suuremat hädaohtu vastu võtma ja kannatama. Seltsimehed tulevad meele... oled valmis nende eest kõik tegema, kõik kaalule panema... Häa meeleolu muutub vaimustuseks, piiramatuks, otsatuks vaimustuseks, mis harilikult suurte rahvallikumiste ajal inimeste hingi täidab, mis sunnib kõiki väiklasi madalaid, egoistlikke huvisid unustama, mis teeb iga inimese ohvrimeel-seks ja töökaks. — Niisuguseks muutub pörandaaluses trükkikojas töötaja hing!“

Lõppeks vaevab trükkijaid siiski mõte, kas see nii väikesena ja tühi-sena palstev tegevus pole siiski mitte paljalt „tühi töö ja vaimunärimine“ — ja „päätolmetaja“ küsibki kirjutuses:

„... Tegime me tõsist tööd, või oli see ainult paljas mäng?“

Ja vastab: „Kui elu on midagi tõsist, siis oli ka meie töö tõsine, — on elu aga paljas mäng, viirastus, siis oli ka meie töö paljas mäng!...“

Olgu seekord nende ridadega meele tuletatud selle „Rünnaku“ eeskäija 15-aastast juubelit. Vahest kunagi teisel puhul on võimalus ka teha aja-klrja sisust vähe juttu.

„Rünnak“ ilmub tuleval aastal v ä h e m a s t i samas suuruses suurema piltide arvuga, pöördes endiselt rõhku sotsialismi õpe-tuse populariseerimisele, tööliskultuuri mõistmise aitamisega pääle artiklite ja kroonika veel hooliga valitud kirjandusliikude palade ja kunstiteoste reproduktsioonide abil. Iga number pühendab ruumi ühtlasi tööliisspordi liiku-misele ja selle ideoloogiliste aluste ning praktiliste töö-võimastuste selgitamisele. „Rünnak“ on ainuke uueaegse sot-sialismi ja noorsotsialistide mitmekesine häätekandja Eestis!

Pentti Haanpää,

eelpool oleva jutu autor, esineb pildil veel sundajateenija sõduri kujul. See maal üksinduses elav noor kirjanik on avaldand varemgigi mõne raamatu, millel on olnud hää vastuvõtt lugejate juures. Ta uus raamat „Kenttä ja kasarmi“ (Väli ja kasarm), millest kirjaniku lahke loaga avaldame ühe jutu tõlkes, on paremaid sõdurielamusi „demokraatliku vabariigi sõjaväest“, Soomes suurt lähelepanu leidnud ja paari kuu kestes neljas trükis ilmud. Töölisklassiga liitund noor kirjanik peaks huvitama ka meie lugejaid oma värske sõjaväelamustega, ja olgu „Jõulud kasarmus“ ühtlasi jõulutervituseks meie rohkearvulistele seltsimeestele teisegi vabariigi kasarmus.

A. Antson

Töölisspordi tõus Eestis

Otse viirastusliku kiirusega on vaheldund sündmused käesoleva sajandi esimeses veerandis. Kui imeselgelt püsib veel mälestuses 1917, punaste lippude, revolutsiooni valmistuse ja vabanevate rahvahulkade aasta, mil miljonite võimas rõõm muutis revolutsiooni päevad ununematuiks pidupäeviks.

Kuid juba 1924 — vaevalt seitse aastat hiljem...! Raudne surve, militaristliku tagurluse ja raske reaktsiooni hingemattev aeg, mil oli jõutud matta juba suurem osa revolutsiooniga võidetud vabadusest ja käglistada enamus neist töökspidamistest, mida vabaduse ja iseolemise võitmisasjalt peeti pühadeks ja lähedasteks ennekõike.

Nüüd oleme jõudnud aega, kus revolutsioonivaimustuse on asendand tuim ja orjameelne alistumine võidutsevale tagurlusele. Mõnelgi maal on kerkind punase lippu asemel must lipp ja mõnigi seltsimees muutund valitsejaks, tõustes Juudas Iskariotiks, kes alati valmis mahamüüma mõne hõbeseekli eest endiste ustavamategi vendade ja paremate kaaslaste elu ja õigusi. Töölisliikumise tee on saand demokraatlikeski vabariikides Kolgata teeks, mille kõrval seisavad hirvitades töölispojad ja -tütred, kuigi sagedasti nende isad ja emad sammuvad sama kitsast ja vaevalist rada.

Üksikute aastatega ajad on muutund tundmatuseni.

Eesti töölisspordi liikumise sünn ja esimesed tegevusaastad on langed ühte raske reaktsiooni aastatega. See aeg on olnud kõike muud, kui soodus töölislikumisele ja selle eriavaldusile.

Ei olnud mingi ime, kui sellases olukorras Eesti töölisspordiliikumise algpäeval esimeste töölisspordi organisatsioonide ümber koondus ainult üksikuid ja kui kulus rohkesti ennatsoalgaivat tööd, enne kui olukord hakkas muutuma põhjalikumalt.

See oli 1926. a. kevadel kui kutsuti kokku Tallinna Brookusmäele esimene nõupidamine iseseisva töölisspordi ühingu asutamiseks. Nõupidamisel viibis ka Soome töölisspordi liidu sekretär E. A. Pulli, kelle hiljutine kirjutis Soome Töölisspordi liidu ajakirjas „TUL“-is eriti hästi iseloomustab tolleaegseid tegevustingimusi ja -võimalusi. Pulli kirjutab järgmist: „kui Eesti töölisspordi sünnisõnad öeldi paari aasta eest ühel heinakuu õhtul Brookusmäe kitsas toas, vaevalt keegi juuresolejaist suutis uskuda, et tarvitseks mööduda ainult kaks aastat Eesti töölisspordi muutumisest julgest unelmast tõelikkuseks. Nooruse vaimustust oli küllalt, kuid kõik muu puudus. Ei olnud teada, kuid õieti hakata toimima — ei olnud tegevussuunda ega abinõusid, kõige tarvilikumast, nimelt rahast kõnelemata“. Veel enam: tol ajal valitsevad tingimused olid mitmepõrdselt rängemad, kui erkse ja sümpaatse küllalise silm ulatas nägema. Seltskonnas valitses uue algatuse vastu ilmne vaenlikkus, mis väljendus otse mõnitustes. Vanemate partei seltsimeeste enamiku hulgas domineeris suur ükskõiksus, mis pole kadunud vahepeälsetegi aastatega. Oldi siingi energilised etteheidetes ja nurisemises — mitte häätahtlikkuses. Arvustamine ja laitmise muutus mitmelegi otse elukutseks, kuna puuduste põhjusi ulatasid nägema ainult vähesed. Tegelasest, kes oleks asund kogu energia ja hoolega juhtima noort liikumist, oli alul karjuv puudus. Oli üksikuid, kuid nell puudusid kogemused ja teadmised. Puudusid ruumid, raha, kõlgevajalisemadki spordiabinõud. Nii möödus uue ühingu esimene tegevusaasta pea täielikus varjusurmas. Suve kestvul oli jõutud luua jalgpalli meeskond ja muretseda üksikuid spordiabinõusid, talve tulekuga rauges aga seegi tegevushoog. 1927. a. suvi suutis õnneks tuua uut hoogu: Tallinna töölisspordi ühingule lisaks loodi uued töölisspordi organisatsioonid Tartu ja Pärnu, korraldati üksikuid võistlusi, kuid üldiselt jäi seisukord endiselt võrdlemisel lootusetuks ja kurvaks.

Nii möödus esimene aasta Eesti töölisspordi liikumise ajaloos.

Otsustava murrangu Eesti töölisspordi liikumisse tõi 1927. a. sügis, esimeste pidustustega ja esimese Eesti töölisspordi konverentsi ärapidamisega. Konverentsil, mis peeti Tallinnas 29. augustil, otsustati üksmeelselt lahkuda kodanlisest spordi liidust ja luua iseseisev Eesti töölisspordi liit. Liidu asutajateks olid Tallinna, Tartu, Pärnu ja Narva töölisspordi ühinguud. Liit algas tegutsemist suure intensiivsusega. Liihikese aja jooksul tekkisid

uued töölisspordi ühingud Rakverre, Kokorasse, Viitnasse, Viljandisse, Tallinna j. m. Poole aasta jooksul kasvas liitu kuuluvate organisatsioonide arv enam kui kahekordseks. Nagu ime vael algas töölisspordi liikumise võidukäik Eestis. Hoolimata endistest raskustest tihenes töölisspordi organisatsioonidesse astuvate hulkade arv iga päevaga ikka enam ja enam. Organisatsioonid, suure edukusega tegutseva Tallinna töölisspordi ühingu eesotsas asusid hoogsalt korraldama sportlisi harjutusi: võimlemises, mändudes, poksis, kergetõustikus jne. Vaatamata ränkadest majanduslikest raskustest ja vastavate harjutusruumide puudumisest jätkati tegevust terve talve jooksul järelandmatu visadusega. Liidu juhtivad tegelased olid teadlikud: kas nüüd või ei kunagi lähemal ajal. Oldi teadlikud, et sel juhusel, kui uue liidu esimene tegevusaasta möödub loult, kaob suur osa liikmeist, kes organisatsioonidesse koondunud ja siis tuleks paratamatult suur seisak edaspidisele tegevusele. Energilise ja ennast salgava töötulemuseks oli, et töölisspordi liikumine ainult aasta jooksul oli võitnud endale tähelepanudavama koha kogu Eesti töölislirkumises. See on arenend lühkese ajaga ainsa ühingu kitsapiirilisele kodumaisele toimingust rahvusvahelise ulatusega teguriks.

Missuguse eduga liit on tegutsenud, sellest annavad küllalt selge tõenduse järgmised arvud: 1927. a. sügisel kuulus liitu 4 ühingut umbes 300 liikmega 1928. a. sügisel on see arv aga suurenenud juba 18-ks ühinguks, mille liikmete koguarv nüüd juba ulatub üle 1.270. Aasta jooksul on asutatud juure uusi organisatsioone 14. Suuremas ja aktiivsemalt tegutsevas organisatsioonis — Tallinna töölisspordi ühingu — on praegu liikmeid 297 (läinud aastal samal ajal oli ainult 61). Enamus liitu kuuluvaist organisatsioonidest on töötand algusest pääle suure hoo ja intensiivsusega. On korraldatud pea kõigil spordialadel rohkesti harjutustunde ja võistlusi. Suvel korraldas liit suured töölisspordi pidustused Tallinnas, millest võtsid osa: Tallinnast 110, Pärnust 22, Tartust 10, Viljandist 14, Lätist 26, Nõukogude Venemaalt 16 ja Soomest 15 sportlast. Pidustused äratasid elavat tähelepanu mitte ükski kodumaal, vaid ka väljaspool Eestit, ja neist ilmus rohke arv kirjutisi Soome, Läti, Saksa ja Vene ajakirjanduses. Eesti töölisspordi liitu kuuluvad sportlased on võtnud osa korduvalt ja suure eduga välismaal peetavaist võistlusist.

Erilist rõhku on püütud panna liidus massispordi arengule ja laialdaste tööliskade kaasatõmbamisele. Praegu kuulub liidu liikmeist valdav enamik (ligi 80%) tööliste hulka. Liidus on üheksa jalgpalli meeskonda, kes kogu suve on harjutand intensiivselt ja pidanud oma vahel rohke arvu võistlusi. Kõik meeskonnad on liidu kaasabil varustatud spordiabinõudega.

Loomulikult, Eesti töölisspordi liikumises on praegugi rohkesti puudusi. Ühingutes puudub veel kindel seesmine distsipliin, tegevus ei arene alati vajalise järjekindlusega, liikmete vaimilisele kasvatusõõle ei ole suudetud pühendada vajalisel määral tähelepanu. Organiseerimisaajajärk ja majanduslised oskused on seni tunduvalt takistand paljude üldvajaliste kavatsuste

teostamist — kuid kõigist neist puudustest saadakse üle juba lähemal ajal — ja ma olen veendunud: mõne aasta pärast on E. Töölisspordi liit võimsamaks ja eskujulikumaks organisatsiooniks Eestis, eriti aga Eesti tööliikumises. Juba praegugi on ta jätmas varju üht suuremat organisatsiooni Eestis — Eesti kodanlist spordi liitu.

Seljataha jäänud tegevus ja saavutised pole saabund iseenesest, see on nõudnud kõigilt ennastsalgavat tööd. See on eeldand üksmeeisust ja raugematut tegevustahet kõigilt, kes koondund aktiivsemate tegelastena töölisspordiliikumise kordkorralt tihenevaise ridadesse. Hoolimata eel-nimetatud rasketest oludest, uueks algavaks aastaks on jõntud üle raske-matest aegadest, see on sündind rutem kui seda ükski oleks julgend ennustada.

Asudes tegema lõpukokkuvõtet tahaksin lausuda: Eesti töölisspordi liikumise süind ja esimesed tegevusaastad on langend rõõmustavalt ühte raskete reaktsiooni aastatega. Ma kordan: rõõmustavalt, sest kuivõrra ka välised olud üheltpoolt on olnud ebasoodsad, on need samal-ajal suuresti õhutand järelandmatut tegevusvisadust ja selgejoone-list ilma vaatelise suunda. Viimaseta poleks aga üldse olnud mõtet iseseisva töölisspordi liikumise rajamiseks Eestisse. Töölissportlased on rohkem kui keegi teine kaugel seisukohast sporti ainult spordi pärast harrastada.

Sport on meile ainult võimsamaks abinõuks meie endi ja tööliiskude vabastamiseks vallitsevatest oludest ja isiklikust orjameeisusest. Teame, et see on teguriks mis sisendab meile optimismi ja vabadustahet isegi hingematvail reaktsioonipäevil. Võlme olla õnnelikud sellestki, et käes-olev aeg on õpetand meid vähemalt nägema elu ja ühiskondlikke olusid õieti ja tegema sellest varem või hiljem vajalisi järeldusi.

Töölissport

Kasvatustöö töölisspordiliikumises.

Töölisspordi Internatsionaali sihtjooned sotsia-listlikuks kasvatustööks tööliste spordiorgani-satsioonides.

I. Põhimõtted.

Sotsialistlik töölisspordiliikumine peab oma eesmärgiks töörahva keha-lise, vaimlise ja moraalse tasapinna tõstmist. Kui osa üldisest sotsialist-likult organiseeritud tööliiskumisest püüab ta oma mõjutuspiirkonnas teostada sotsialistlike kultuurideale, aidates nõnda kaasa proletariaadile võitluses idealide eest poliitilisel, majanduslikul ning sotsiaalsel alal.

Püstitatud eesmärgi ta saavutab süstemaatilise, teaduslikele põhimõttele rajatud kehalise kasvatuse ning ühes sellega süstemaatilise vaimse ning moraalse kasvatuse teel.

Kehalise kasvatuse eesmärk on tervis, jõud ning ilu. Sel teel suureneb töörahva saavutusvõime ning kehaline mehisus.

Paralleelselt kehalisele kasvatusele areneb vaimne ning moraalne kasvatus. See juhib töölissportlased ühisele mõtteviisile, tundmisele ning teotsemisele ning arendab temast mehise ja teadliku võitleja proletariaadi õiguste eest. Ta valmistab töölisklassi ette oma enda saatuse juhtimisele ning oma elu korraldamisele sotsiaalse õigluse ja sotsialistliku moraali põhimõtete järgi.

Sellepärast peab kasvatustöö töölisspordiliikumises sündima sotsialistliku ilmavaate sihtjoonte järgi ning sotsialistlikud ideaalid on ta eesmärgiks, mille poole ta püüab harmooniliselt kõigil tegevusaladel.

Niikaua kui see lõppeesmärk pole saavutatud, see kasvatustöö on klassikasvatus, sest töölisklassi ajalooline ülesanne on ehitada üles uus ühiskond sotsialistlikkude töökspidamiste alustel.

Kehalise kasvatuse kujundab võimlus ja sport — tehniliste juhtide tegevusala, vaimne ning moraalne kasvatus — kasvatusjuhtide tegevusala.

Mõlemad kasvatuse alad sõltuvad ^{Tehnik} teistest. Sellepärast ka sport-tehnilise ning vaimse kasvatuse juhid peavad töötama kõige tihedamas kontaktis teineteisega. Pääle selle nende tegevus on tihedalt seotud teiste proletariaadi kultuurorganisatsioonidega, mispärast koostöö nendega on tungivalt soovitav.

II. Vahendid.

A. Vahendid kehaliseks kasvatuseks:

1. Järjekindlad harjutused massi- ning üksikisiku arendamiseks erisuguste vanadusastete ning mõlemi sugupoole tarvis.
2. Võistlused ja võistlusmängud, võimlus ning spordipidustused.
3. Rännakud loodusse.
4. Lavalised ettekanded, propagandakoosolekud.
5. Tehnilised kursused ja õpingud.
6. Spordiarstlikud uurimused.
7. Võimlus- ning sportlised reiseid väljamaale.
8. Massi- ning üksiksaavutuste statistiline kindlaksmääramine ning selgitamine.
9. Tehniliste küsimuste selgitamine spordilehtedes ning sotsialistlikus ajakirjanduses.
10. Sellekohase kirjanduse väljaandmine.
11. Sportlised illustratsioonid ajalehis ning ajakirjades, õpireisid, ettekanded jne.

Harjutuste ning võistluste põhimõtteid:

a) Harjutused peavad suunduma esmajärjekorras masside mõjutamiseks ning üldise kehaliku kasvatus arendamiseks; teises järjekorras tuleb hoolitsemise üksikisiku eest, ta kasvatamise ning võimete väljaarendamine.

b) Sotsialistlikus spordis võistlused ei tohi olla milgi tingimusel nii korraldatud, et kõigi abinõudega püütakse teist ületada. Töölisvõimlejad ning sportlased peavad nägema oma võistlusvastases alati oma võistluseltsimeest. Kõik võistlused teostatagu seltsimehelikus vaimus.

c) Kõigis võimlus- ning spordiorganisatsioonides tuleb pöörata erilist tähelepanu rühmadele ja meeskondadele, üldse massivõistlustele.

d) Kaalutus, et väljapaistvad tagajärjed on vaid võistleja isiklik saavutus ja neid sellepärast tuleb eriliselt hinnata auhindade, pargade ning ajaleheartiklitega jne., pole kuidagi ühendatav tööliisspordi sotsialistliku vaimuga.

B. Vahendid vaimseks ning moraalseks kasvatusseks.

1. Süstemaatilised kursused ning arutlused ühingute koosolekuil, suurte võistluste ning pidustuste puhul.
2. Ettekanded.
3. Vaidlusõhtud.
4. Vanematekoosolekud.
5. Pidustused sotsialistlikus vaimus lastele, noorvõimlejaile j. t.
6. Õpireisid ning rännakud.
7. Sotsialistlike ajakirjade ning ajalehtede lugemine.
8. Kunstiettekanded.
9. Seltskondlikud mängud.
10. Propaganda, lendlehed, pildid.
- ~~11. Võitlus alkoholi ning nikotini vastu~~
12. Noorvõimlejate endavalitsemise arendamine.
13. Rahupropaganda ning võitlus militarismi vastu.
14. Osavõtt töörahva kultuurilistest, poliitilistest ning majanduslikest meelevaldustest.
15. Vastastikuste suhete loomine välismaade tööliissportlastega.
16. Isiklik eeskuju kasvatusvahendina.

Kui kehalise kasvatus nii ka vaimse kasvatustöö puhul tuleb eriti silmaspidada kasvatatavate vanadusastet.

Töölisspordi Internatsionaal.

1920. a. Luzernis asutatud Töölisspordi Internatsionaal on jõudnud juba lühikese ajaga kaugele, nii et on näha ette varssi kodanlise rahvusvahelise spordikoondise arvulist ületamist. Kui veel arvestada, et tööliissport on lõhutud kahte Internatsionaali (Moskva „Punane Spordiinter-

natsionaal“), siis töörahva spordifront on üsna võimas. 1927. a. lõpus kuulusid Internatsionaali järgmised liidud:

Ameerika (A. T. V. Cliffside)	1.000	töölissportlast
Brüssel	9.633	„
Berliin	10.605	„
Strassburg	13.550	„
Strassburg (II)	1.953	„
Suurbritannia	4.000	„
Eesti	340	„
Soome	29.500	„
Prantsusmaa	4.000	„
Hollandi	2.000	„
Läti	4.105	„
Luxemburg	1.000	„
Austria (ASKÖ)	240.796	„
Palestiina	5.190	„
Poola Z. R. S. S.	7.000	„
Poola A. G. P. E.	3.057	„
Poola A. T. S. B.	2.790	„
Poola H. L. R.	11.600	„
Poola S. D. S.	1.500	„
Rumeenia	2.862	„
Šveits	19.441	„
Tšehhoslovakia (Praha)	100.616	„
Tšehhoslovakia (Aussig)	57.410	„
Ungari	890	„

Kokku 1.584.810 liiget

Mõnel maal võib olla mitu liitu. Vahepeäl aga liikumine on suuresti kasvand. Nõnda Eesti töölisspordiliikumine, mis siis veel oli alguses, on kasvand aasta kestes 340-st 1300-ni, tugevasti neljakordseks. Kasvand on teisedki liidud, Poolas mitu liitu on ühined, mis on tõstnud ühise liidu tööjõudu.

Internatsionaali kuulub 1.082.906 täiskasvanut, 257.802 noort ja 244.103 last. Üksikud liidud on omandand erilise tugevuse. Nõnda Saksa liidus on 1.060.577 liiget, sellele järgneb Austria 240.796 ja Tšehhoslovakia (Praha) organisatsioon 100.616 liikmega.

Internatsionaali kuuluvad organisatsioonid annavad välja üldse 48 spordilehte, kuutiraažiga 1.068.350 eks. Esimesel kohal Berliini organisatsioon 16 lehega, kuutiraaž 497.950 eks., ASKÖ Viinis 12 lehte 347.000 eks. Meie naabreist olgu nimetatud Soome 3 lehega, mille kuutiraaž on 38.000 ja Läti 1 leht 16.000 eks.

Internatsionaali päevaülesandeks on nüüd 1931. a. Viinis peetavate II töölisspordi olümpiamängude ettevalmistamine.

Kuna Punase Spordiinternatsionaali moodustab peamiselt Vene liikumine, siis olgu märgitud siin ka Vene tugeva spordiliikumise arvud. Kuna enne maailmasõda Vene spordiliikumine oli äärmiselt nõrk, praegu see on tõusnud kuulmata kõrgusele nõukogude korra töölisspordiliikumise näol.

1924. a. oli	630.188	töölissportlast
1925. a. „	1.413.495	„
1927. a. „	2.059.159	„

Mõlemad töörahva spordiinternatsionaalid koos moodustavad määratu jõu, ja pääasi, kiiresti kasvava jõu.

Töölisspordi Liidu kongress

peetakse Tallinnas 20. jaanuaril 1929. a., mitte 27. jaan. s. a. nagu eelmises „Rännaku“ numbris eksikombel on tähendatud.

Karl Freiberg

Tööliteatrid Eestis

Töölisklassi töö ei piirdu mitte ainult majandusliku ja poliitilise võitlusega. Õieti käsitatud töölisliikumine ei pane mitte vähemal määral rõhku ka tööliskonna kultuurilisele arendamisele, eeldades, et töölisklass suudab end vabastada ja määravaks teguriks inimkonna kultuurialaos saada ainult siis, kui ta ka vaimliselt on hästi välja arenenud.

Üheks tähtsamaks alaks tööliskultuurilises liikumises on töölisteater. On olemas väga kaaluvaid põhjusi, miks tõusev tööliskond ei saa rahulduda olemasolevate kodanlike teatritega, isegi siis, kui need teatrid ei oleks liig tihedalt seotud kodanlike ideoloogiaga ega suhtuks vaenulikult töölisklassile. Just puhtpsühholoogilistel põhjustel ei ole laialistel töölishulkadel tahtmist minna neile võõrasse ümbrusse, võõrasse teatrisse selgi juhtumisel, kui teatris mängitav tükk muidu oleks töölistele vastuvõetav. Kui tahetakse töölisi tõmmata osasaamise lava- ja muusikakunsti varadest, siis on töölisteatri loomine otse paratamatu ülesanne. Ja nii see ongi sündinud vanemates kultuurimaades.

Aru saades sellest elulisest vajadusest, mis töölisteatritel on tööliskultuurilises, ja seega üldkultuurilises töös, astus 1925. a. sügisel Tallinnas rühm asjast huvitatud isikuid kokku ja pani aluse Tallinna Töölisteatritele. Asutati Tallinna Töölisteatri ühing, mille põhikiri kinnitati sama aasta novembris. Teatri asutamisel tegutsesid iseäranis aktiivselt Nigol Andresen, kadunud R. Engelberg, Hilda Gleser, Fr. Põldroos, Hugo Reiman, Eduard Kink ja teised.

Noor teater avas oma tegevuse 30. jaanuaril 1926. aastal Upton Sinclairi näidendiga „Masin“. Etendusi anti saksa teatri ruumes. Teat-

ril ei saanud loomulikult olla oma tegeelaskonda, vaid selleks kasutati „Draamastuudio“ näitetruppi, mis sel ajal oligi võrdlemisi värske ja tugev.

Tallinnas kindel alus pandud, ei jäänud noor teater sellega peatama. Leiti päris õieti, et mitte ainult Tallinn ei vaja töölisteaatrit, vaid teisedki suuremad linnad. Nii asutatigi juba 1926./27. hooaja alul Pärnus ja Narvas töölisteaatrite ühingud, mis kohe alguses hakkasid üsna suure hoo ja rõõmustavate tulemustega tegutsema. Kõige kauemini viibis töölisteaatri loomine Tartus, kus sellekohane ühing asutati alles 1927. a., kuna seal teater tegelikult oma tegevust algas 1927./28. hooaja keskel.

Tallinna Töölisteateater on kahe ja poole aasta jooksul annud järgmised uuslavastused:

1926./27. hooaja teisel poolel: „Masin“ ja Lunatšarski „Võimu hullustuses“ — kokku 3 etendust. Pääle selle mängiti samu tükke ringreisil 5 korda.

1926./27. hooajal: M. Metsanurga „Kindrali poeg“, mis kannatas välja hulga etendusi täie saali ees, Martinet' „Õõ“, A. Antsoni „Kolgata“ ja Faiko „Õpetaja Bubus“. Tallinnas anti hooaja kestel 14 etendust, ringreisil 4.

1927./28. hooajal: Nivois „Kuulsuse müüjad“, O. Mirbeau „Jean Roule“ („Streigi draama“), G. Kaiseri „Kõmukirjandus“ ja G. Donizetti koomiline ooper „Armujook“ („L'elisire d'amore“). Hooaja kestel anti etendusi Tallinnas 12 ja ringreisil 13. Pääle selle avanes oma sümfoonia orkestri ja laulukoori asutamise võimalus pühapäeviti hommikkontserdeid korraldada, milliseid hooajal peeti kino „Rekordi“ ruumes 15. Just hommikkontserdid said algusest pääle publiku väga sooja poolehoidu osaliseks. Kontserditega tehti väga hääde tulemustega katset ka ringreisil, kus 8 etendust anti. Pääle selle korraldas teater Tallinnas ja maal kokku 5 segaeeskavaga etendust.

Üldse oli läinud hooaeg teatrile õige viljakas; selle kestel anti kokku 53 etendust. Ka kunstiliselt võib hooaega kõigiti kordaläinuks pidada. Isegi esimene katse ooperilavastuse alal õnnestus rahuloldavalt ja sai kiitvate arvustuste osaliseks. Kokku on Tallinna Töölisteateater kahe ja poole aasta kestel annud 79 etendust.

Töölisteaatrid Tartus, Pärnus ja Narvas on iseseisvad õieti ainult vormiliselt, sisuliselt on nad aga pigem Tallinna Töölisteaatri haruteaatrid, kuna nad tegutsevad täielikus kontaktis Tallinnaga ja Tallinna teater neid ka faktiliselt ülal peab, nii aineliselt kui vaimliselt.

Provintsi töölisteaatritest on 1927./28. hooajal (eelmise hooaja kohta puuduvad nende ridade kirjutajal täpsed andmed) Narva Töölisteateater annud 10 etendust: teatrietendusi 5 („Võimu hullustuses“ ja „Kuulsuse müüjad“), hommiketendusi 4 ja üks kirjanduslik kohus. Tartu Töölisteateater andis kolm näidendit: „Kindrali poeg“, „Naiste mäss“

(Vanemuislaste poolt) ning „Õpetaja Bubus“ (draamastuudiolaste poolt ringreisil). Kokku korraldati 9 etendust.

Pärnu Töölisteraamatlavastus kaks uut näidendit oma jõudega: „Inimese elu“ ja „Salome“ vabaõhuetendusel, kuna tallinlased ringreisil mängisid „Kuulsuse müüjad“.

1928./29. hooajal on kõik töölisteatriid püüdnud hommik-etenduste korraldamisele, kus harilikult ka ühevaatuslikud näendid kavas, kuna n. n. suurlavastustega ollakse tagasihoidlikum. Seda ühelt poolt sellepärast, et hommiketendused on kõikjal publiku haruldase poolehoiu võitnud, mis tõendab, et töölistikond otsustab jääda ja odavasti kättesaadava muusika järgi. Teiseks on suuremate sõnalavastuste andmise ainelise kitsikuse, riikliku toetuse nappuse, oma näitetruppide ja enne kõike kohaste ruumide puudumise pärast väga raskendatud. Ruumide puudus annab eriti Tallinnas end kõige teravamalt tunda, kus võrdlemisi viletsa lavaga Saksa teatri saali eest nii kõrget üüri nõutakse, et suurema arvu etenduste andmine saab võimatuks. See asjaolu on peamiselt põhjuseks olnud, miks Tallinna Töölisteraamatlavastus oma seni pole usaldanud elukutselist näitetruppi palgata. Selle eest korraldab Tallinna Töölisteraamatlavastus hooajal igal pühapäeval hommik-etenduse, kus muusikaliste palade kõrval on eeskavas ka väike näidend. — Suurlavastusist õnnestus hooaja algul hästi E. Tolleril „Hõissa, elame“ mis oma raskuse ja tegelaste hulgaga oli noorele teatrile tõsiseks tuleprooviks. „Hõissa, elame“ lavastus sai mõnest viperusest hoolimata sündmuseks mitte ainult töölisteatriite, vaid eesti teatrielus üldse. Edaspidises mängukavas on U. Sinclairi „Lauljad vangid“, B. Brechti vaimukas komöödia „Mees on mees“ ja ka uue ooperi lavastus on kavas, peamiselt orkestri ja ooperikoori õppeülesandega.

Narvas korraldatakse käesoleval hooajal ainult hommiketendusi iga kahe nädala tagant. Pärnu Töölisteraamatlavastus on käesoleval hooajal haruldase aktiivsusega tegutsend. Pääle järjekorraliste hommik-etenduste on teater sügisest saadik oma trupiga lavastanud tänu energilisele näitejuhile, juba neli uut näidendit: H. Raudsepa „Siinai tähistel“, Andrejevi „Kuningas Nälg“, L.-de Vega „Naiste mäss“ ja A. Kivi „Nõmmekingsepad“.

Tartu Töölisteraamatlavastus korraldab ülepühapäeviti hommik-etendusi, kuna oma asjaarmastajatega lavastati Mirbeau „Jean Roule“ Saksa teatri ruumides. „Vanemuise“ näiteseeltskond lavastab Töölisteraatri jaoks kolm näidendit: L. Andrejevi „Kuningas Nälg“, E. Tolleril „Hõissa, elame“ ja V. Hasencleveril „Peenem härra“.

Tallinna, Tartu ja Pärnu töölisteatriite ümber on koondunud juba üsna rohkearvuline tegelaskond. Tallinnas on ametis orkestrijuht, näitejuht ja ooperikoori juht. Teatril on oma asjaarmastajatest koosnev sümfoonia orkester 45 mängijaga, puhkpillide orkester 35 mängijaga, ooperitrupp umbes 50 lauljaga, mandoliinide orkester 13 mängijaga ja näitetrupp 30 inimesega. Sümfoonia orkestris ja ooperikooris, samuti näitetrupis, on suur hulk esimese klassi jõudusid.

Pärnus on olemas näitetrupp 30 inimesega, keelpillide orkester 20 pilliga ja 50 inimesest koosnev laulukoor.

Tartus on keelpillide orkester 15 mängijaga, oma näitetrupp ja laulukoor.

Narvas on asutatud oma näitetrupp, laulukoor ja orkester.

Igal pool on tegevusel tõsisemaks takistuseks sündsate ruumide puudus. Tallinnas näiteks ollakse sunnitud hommik-etendusi andma akustika poolest otse võimatus kino „Rekordi“ ruumes, kus päälegi lava puudub. Sellepärast on juba mõnda aega kavatsus Tallinnas „Tööliskodu“ majas asuvasse kino „Kunglasse“ lava juure ehitada ning selle võrdlemisi avar ja korralik saal teatri kasutada võtta. Seks otstarbeks on palutud riigilt eelarve korras toetust. Kui Tallinna Töölisteatriil õnnestub omale nii otstarbekohaseid ruume saada, siis kujuneb sellest kahtlemata väga elujõuline ja kõrge kunstilise tasapinnaga teater Eestis, millel pole vaja kurta publiku puuduse üle. Tallinna Töölisteatri väljaarenemine annab ka provintsi töölisteatriatele uut elujõudu.

Töölisteatriid ei taha kuidagi võistlejaiks olla seni tegutsevatele suurtele teatriatele. Töölisteatriid ei kavatses kuidagi „Estoonia“ või „Vane-muise“ publikut omale meelitada, vaid just enda jaoks töölisklassi hulgast teatripublikut kasvatada. Selles seisabki töölisteatriite suur kultuuriline ja kasvatuslik tähtsus.

Eesti töölisteatriid on senigi sisuliselt tugevasti tsentraliseeritud organisatsioon, kuid nüüd on kavatsus seda koostööd veelgi tihendada ja keskendust tarbekorral juriidiliseltki fikseerida.

Noorsotsialistide töomailt

Sotsialistlik Noorsoointernatsionaal.

Täidesaatev Komitee oma istungil Prahast 16. nov. 1928. a. arutas järgmisi küsimusi:

desarmeerimisvõitlus, sotsialistliku noorsoo pidustused ja kongress.

Noorsotsialistid militarismi vastu.

Ssm Heinz'i (Berliin) ettekande järele „Desarmeerimisvõitlus ja sotsialistliku noorsoo ülesanded“ võeti vastu järgnev resolutsioon:

Võitlus sõja ja militarismi vastu on üks rahvusvahelise sotsialistliku noorsooliikumise pääülesandeid. Sotsialistliku Noorsoointernatsionaali täidesaatev komitee tervitab Brüsseli (STI) kongressi otsusi desarmeerimisküsimuses ja deklareerib uuesti, et Sotsialistlik Noorsoointernatsionaal ja sellele kuuluvad Liidud toetavad kõiki aktsioone, mis Sotsialistlik Töölisinternatsionaal otsustab oma desarmeerimisprogrammi teostamiseks.

Täidesaatev komitee juhib tähelepanu rahvusvaheliste sotsialistlikkude

noorsookongresside otsustele Hamburgis ja Amsterdamis ja kutsub Internatsionaali kuuluvaid liitusid teostama neis otsustes nõutud töötava noorsoo kasvatamist Brüsseli desarmeerimisprogrammi põhimõttele ja sihtjoontel. Ta apelleerib kõigi maade sotsialistlikule noorsoole jätkama väsimatult võitlust noorsoo militariseerimise ja marurahvusliku ässituse vastu reaktsiooni ja fašismi poolt. Meieaegsel noorpõlvel, kes veel on eland kaasa maailmasõja koledused, on kohustus mitte lasta kaduda mälestust pöörasest rahvaste tapmisest ja ärata pärastõjase noorsoo vastikust sõjale. Sotsialistlik noorsugu peab seisma alati esireas, kui on vaja teenida desarmeerimist ja maailmarahu.

Sotsialistliku noorsoo võitlus sõjahädaohu ja militarismi vastu lähtugu paroolidest, mis Brüsseli kongress on annud kogu sotsialistlikule tööliikumisele sihtjoonteks nende võitluses rahu pärast. Põhjalik rahu organiseerimine, täieline desarmeerimine, äge võitlus kõigi kapitalismi vormide vastu.

Noorsoointernatsionaali kongress.

Kolmas rahvusvaheline sotsialistlik noorsookongress peetakse Viinis 16.—18. juulil 1929 a.

Päevakorras on:

1. Sotsialistliku Noorsoointernatsionaali tegevus 1926—1929 — referent sms Erich Ollenhauer.
2. Sotsialismi maailmaasend ja noorsoo ülesanded — ref. sms Otto Bauer.
3. Võitlus rahu pärast — ref. sms Rickard Lindström.
4. Võitlus noorsookaitse pärast — ref. sms Anton Kimml.
5. Sotsialistliku kasvatusöö ühtlustamine — ref. smd Ernst Paul ja Felix Kanitz.
6. Ettepanekud.
7. Valimised.

Meie Liidul on õigus saata 1 esindaja ja 1 külaline; loodetavasti Liit ei jäta sinna oma esindajat saatmata.

Noorsoopidustused Viinis

Ühenduses Noorsoointernatsionaali kongressiga peetakse sotsialistliku noorsoo rahvusvahelised pidustused 12.—14. juulil. Pidustuste kava on järgmine:

Neljapäev, 11. juulil: Välismaade külaliste saabumine.

Reedel, 12. juulil, hommikupoolikul: tervituspidu välismaalastele; pärastlõunat: tutvumine linna ja ümbrusega; õhtul 5—6 etendust ja rahvusvaheline õhtu, kus välismaade delegatsioonid võtavad sõna.

Laupäev, 13. juulil, hommikupoolikul: Suur poliitiline koosolek, kõnelevad smd Otto Bauer, R. Breitner, K. Renner; õhtul — rahvusvaheline noorsoomäng vabaõhulavastuses, mis lõpeb tõrvikute käiguga.

Pühap. 14. juulil, hommikupoolikul: hommikupidustused; lõunal: suur rahvakoosolek, kõnelejaks loodetavasti sms Friedrich Adler; pärast lõunat: mängud ja sport; õhtul ja esmaspäeva hommikul: ärasõit.

Pidustustega ühenduses väljasõidud ümbrusse, ekskursioonid linnas, kaks näitust („Töö kunstis“ ja „Noortööline töös“).

Liidu osakondade liikmed, kes soovivad sõita pidustustele, palutakse aegsasti teatada sellest Liidu juhatusel. Pidustuste ajaks on võimaldatud üldmaksuga (10 šillingit) vaba korter ja hommikusöök ning vaba juurepääs kõigisse pidustuste asutustesse. Juuremaksu eest (1 šilling) on tarvitavad nende päevade kestes kõik linna trammi- ja omnibussiliinid üldkaardiga.

Rootsi sotsiaaldemokraatliku noorsooliidu kongress.

Militarismi vastu!

28. nov.—2. det. Stokholmis peetud Rootsi vennasliidu kongressil olid peaaegu kõikjal põhimõttelised küsimused, kuna organisatsioonilised küsimused ei tekitanud vaidlust. Pääküsimuseks oli seekord sõjaväe küsimus. Liidu senine esimees Rickard Lindström arvas, et väikeses ja mittemilitaristlikus Rootsis ei tule täielist desarmeerimist, ja et suurriigid ei jälgiks ka seda eeskuju. Kongressi saadikute suur hulk (neid oli 350, esindamas enam kui 41.000 noorsotsialisti) avaldas läibrääkimistel hoopis teist seisukohta, ja see „klasside lepitamise“ seisukoht jäi suure vähemusse. Ühtlasi võeti vastu nõue, et noorsooliit ja selle üksikliikmed peavad võtma osa kõigi jõuga rahutööst ja rahvaste lepimisest täielise desarmeerimise tähe all. Liidu ülesandeks on energiline selgitustöö tuleviku sõja koledustest ja võitlus rahvusliku ja šovinistliku propaganda vastu kõigis selle vormides.

Otsustati pöörduda tõsist tähelepanu koolides teostatava militaristliku meelsuse vastu võitlemiseks.

Esperantole kongress omistas suure tähelepanu, samuti kui raadiolegi, ja kummagi populariseerimine ja kasutamine võeti Liidu tegevuskavva.

Senine Liidu juhataja Rickard Lindström loobus omast kohast, ta asemele valiti Adolf Vallentheim, sekretär Karl Hovberg valiti tagasi.

Sama kongress võttis vastu järgneva protesti Soome klassikohtu vastu:

„Kongressile kogund Rootsi sotsiaaldemokraatlik noorsooliit protesteerib valjult sellaste klassikohtute vastu, kui hõljuti on olnud Soomes. Need klassikohtud on häbiplekiks riigile, mis tahab kuuluda Euroopa kultuuriringkonda ja mis tahab seletada end õiguslikuks riigiks. Need kuidagi ei või takistada kommunismi, vaid vastuoksa edendavad seda. Kommunismi ideed ei või hävitada vägivalda, vaid ainult selgitustöö abil.“

Klassikohtu vastu.

Rootsi Clarté-ühing, üliõpilasselts „Laboremus“ ja Stokholmi sotsialistlik üliõpilasselts avaldavad järgmise protesti:

Turu hoovikohtus neil päevil on mõistetud 443 Soome kodanikku karistusvanglasse 1—15 aastaks riigipöörde valmistamise pärast. Selle kohtuotsusega on antud kokku 121 aastat vangistust. Üks kaebealuseist, Adolf Taimi, on mõistetud 15 aastaks vangi osavõtu pärast Soome punasest valitsusest a. 1918, ajal, kui Soomes ei olnud harilikus mõttes mingit valitsust. Teisi ei ole süüdistatud kuidagi asjus, mis tavalise lääne-euroopalise õigusemõistmise järgi oleksid riigipöörde valmistused, vaid üksi poliitiline organisatsiooni- ja propagandatoiming. Mainime näiteks 5-aastase vangistuskaristuse ametiühingute sekretärile Arvo Tuomisele, kes hiljuti pääsis nelja-aastasest vangistusest selle eest, et ta 1922. aastal kirjutas alla teadaandele, mille ülesandeks oli sõja takistamine Soome ja Vene vahel, ja kelle süüks loetakse nüüd seda, et ta 1927. a. kevadest on toimind Soome kommunistlikus parteis.

Soome ametivõimud on annud jälle säadusetõlgitsemises näite meelevallast, mis asetab Soome eriliiki nende riikide seas, mida on harjutud nimetama demokraatlikuks.

Allakirjutand organisatsioonid on tutvund oma esindajate kaudu protsessi materjalidega. Kutsume liituma selle protestiga kõiki ja esitama valjusid proteste nende poliitiliste protsesside vastu ja ühinema amnestiannõudega inimsuse ja õiguse nimel.

Pääle kolme organisatsiooni esindaja — Stellan Arvidsoni, Ragnar Lundi ja Nils Lundbergi selle protestiga on ühinend veel 135 Rootsi silmapaistvat inimest sotsialistliku töölisliikumise leerist ja vabameelsest kodanlusest. Oigu mainitud sellased nimed nagu kirjanik Ingeborg Björklund, advokaat Georg Branting, kirjanik Anna-Lenah Elgström, toimetaja Zeth Höglund, kirjanik Ragnar Jändel, bürgermeister Carl Lindhagen, kirjanik Ture Nerman j. t.

Meie, noorsotsialistid, oleme näind omal maal küllalt klassikohtu õigusetust, sellepärast ühineme ka selle protestiga ja oleme valvel klassikohtu vägivalla vastu ka omal maal!

Seinaleht

on tekkinud ka Pärnu Noorsotsialistlikku ühingusse, ning köidab vanemate parteiseltsimeeste, Töölisühingu ja Töölisteraatri tegelaste tähelepanu.

Noorsotsialistliku Liidu juhatus

tegi Partei keskomiteele järgmised ettepanekud lisandustena maaprogrammi juure maa noortöölise suhtes, ilma et oleks võtnud seisukohta

partei maaprogrammi kohta üldse (lisandused on mõeldud kongressil arutavate ettepanekute juure):

Hariduslisele tasapinnale tõstmine p. 1, b:

Korraldada sunduslik täienduskool kõigile, kusjuures tegevatele maamajanduse alal antaks päämiselt vastavalt nende kutsele tarvilikke teadmisi ja oskusi. N. S. L. lisaettepanek: Maanoortöölilistele võimaldatakse õppimine täiendus- ja maamajanduskoolides omavalitsuse ja tööandjate kulul.

Maatööraha õiguslik seisukord p. 2.

Tööpäev ei tohi keskmiselt üle 8 tunni kesta, misjuures suvist tööaega võib pikendada töölepinguga talvise tööaja arvel. N. S. L. lisaettepanek: Noortel 14—18 a. tööpäev ei või tõusta üle 8 tunni, noortele 14—16 a. võimaldatakse aastas vähemasti nelja nädalane, 16—18 a. kolmenädalane puhkus palga edasimaksimisega. p. 2, c N. S. L. lisaettepanek: Maatööraha ametiühingute keskkorralduse valitava maanoorsooinspektori ametissepanek, kelle ülesandeks on valvamine noorte seadusliku kaitse järgi.

„E. S. T. P. lähemate ülesannete“ juure töölislükumise ja sotsiaalkindlustuse alal on tehtud lisandus tööajaseaduse nõude juure:

Tuleb teostada noortöölise seadus ja panna ametisse ametiühingute keskliidu valitavad noorsooinspektorid, kelle ülesandeks on valvamine noorte seadusliku kaitse järgi.

Loodame, et partei keskkomitee ja kongress mõistavad õieti rahvusvaheliselt tunnustatud minimaalnõudeid ja võtavad vastu need lisandused, mille teostamise eest partei jätkaks võitlust noortöölise teotusel.

Igapäev

Tööstusõpilased.

Kuna praegu valmistavad oskustöölisi mitmesugused oskuskoolid (tööstuskoolid, laevamehhaanikute kool), siis on ikka enam piiratud oskustööline otsekohe ettevõttes. Kuid ka oskuskooli lõpetand noortöölised ei leia kaugeltki hääd vastuvõttu. Et üldse leida võimalust nõutava kaheaastase praktika sooritamiseks, töötatakse harilikult alguses mõned kuud hoopis palgata, et siis hakata saama 11 senti tunnist ilma tükitöö lisaprosentideta (Nõnda riigi ettevõtteis). Meistrite arvates, kellele on juurdunud sisse vanad tsunfti kombad, noored üldse ei võiks nõuda palka, olgugi et nad teevad hariliku töölise töö! Igatahes praktikandid tihtipäälle ei leia kohta. Ja alles 3—4 aasta järele võib tõusta niikaugele, et hakata saama kuni 21 senti tunnitasu.

Esimene töölismaja maal.

Vaivaras tööliste kodu avati puhkepäeval 16. dets. partei keskkochtade ja vennasorganisatsioonide esindajate osavõttel mitmesuguste töölisorganisatsioonide tervituste saatel. Vaivara maatöörahma ühing, parteiühing ja noorsotsialistlik ühing on kasvand lühikese aja kestes suurimaks ja tugevaimaks kogu maal, ja tegevus laieneb kindlasti nüüd oma maja tõttu.

Parteiühing ja maatöörahma ühingu kõrval on kasvand suureks eriti noorsotsialistlik ühing.

Kirjandusest

Eduard Wilde: Raudsed käed.

Hind 2 kr. 20 s.

Wilde on esimene — ja üks väheseid kirjanikke Eestis, kes on asetand oma teosed klassivõitluse pinnale. Veel väheteadlik käsitlus — nagu oli ka läind sajandi talupoegade võitlus mõisnikkude vastu — valitseb romaanis „Mahtra sõda“ ja „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“, piisut Dostojevski sarnane välisilma mõjudest vaba idealismi otsimine novellis „Külmale maale“, mis ju muidu on esimene maaühiskonna klassivahekordade käsitlus, siis aga teadliku meetodiga „Prohvet Malsvet“. „Raudsed käed“ on õieti Eesti „Sõekaevurid“, küll ilma spontaansete töölisrahutusteta nagu Zola romaanis, kuid elu ise Narva Kreenholmi vabrikus esineb ometi kohutavana. Muidugi tsensuuri surve ei luband Wildel käsitada algavat töölisliikumist, ja sellepärast teos on saand töölisperekonna-romaaniks, süngeks ja raskeks.

Emile Zola: Sõekaevurid.

Tõlkinud J. Semper. Hind 5 krooni.

Suure prantsuse naturalisti teos (algupärase päälkirjaga *Germinal*), mis ilmus hiljuti teistkordses tõlkes, on vahest nüüd aktuaalsem ja huvitavam kui enne. Kui Zola on tarvitand oma *Voreux'* sõekaevanduse kujutamiseks Prantsusmaa reaalseid olusid läind sajandi viimase poole alult („Sõekaevurid“ on ilmund a. 1885), siis tänapäevalgi — ja sel maal — ei ole muutund palju tööorjade elu, on püsinud ja läind ehk tugevamaks ainult klassivõitluse teadvus.

Mitte ühe perekonna romaan ei ole see. Kui Maheu'de perekond on võetud romaani keskpunktiks, siis see on ainult detailpilt sõekaevureist: nad kõik elavad sama hirmsais olukorris, mele näeme nende kõigi kaldumist väljasuremisele hirmsate elutingimuste tõttu. Kui mingi asi on valgusttoov, siis see on klassivõitluse ärkav teadvus, mis toob ka palju elu mõtet. Muidugi klassivõitluses tehakse vigu, ja nende vigade tõttu

jäävad saabumata paremused! Kuid rusuneva kaevanduse piirkonnast hommikupoolsel kaugeneva Etienne'i mõtisklused annavad ometi valgust:

„Muidugi läheb asi viltu, kui igaüks kisub võimu oma poole. Nõnda sai otsa ka kuulus Internatsionaal, mis pidi teiseks looma maailma. Ta kohutav sõjavägi lagunes ja pudenes sisemiste tülide tõttu. Kas pole Darwin'il siiski õigus, et maailm on lahinguväli, kus tugevad ära söövad nõrgemad, et edasi elaks ilusam liik... Kui üks klass peab kaduma, siis on kindel, et jõurikas ja värske töörahvas ära neelab lõbudest lõdva kodanluse. Uus veri loob uue ühiskonna. Ses uue barbarite rünnaku ootuses, kes uueks loovad vana kõduneva rahva, tuli jälle tagasi ta usk uue, tõelise tööliste revolutsiooni sisse sajandi lõpus, mille kuma on sama veretav kui see tõusev päike taeva serval.“

Palju elu inetust, õudust ja koledust, kuid sellest kõigest käib läbi teadvus, et uue ühiskondliku korra saabumisega on pandud alus pahede kõrvaldamisele.

Ja sellepärast „Sõekaevurid“ on meie raamat!

Mait Metsanurk: Punane tuul.

Hind 5 kr. 50 s.

Kui Metsanurk „Valges pilves“ algas Eesti maaühiskonna läbilõiget maailmasõja algusest, kus sotsiaalseid küsimusi riivatakse päämiselt isikute pinnal (peremehe naitumine teenijatüdrukuga, sellest kasvand traagikad), siis selle järg „Punane tuul“ oma olemuselt on sotsiaalne romaan. Ta algus kuulub sõjapettumuse meeleoludesse, kus sõja suhtes esinevad juba leerid; ühed, kelle omaksed ohvitseridena seljataguses, loodavad nende omastega sõja kestmist isiklikes huvides, samuti kui spekulandidki; kehvikud aga, kelle omaksed mädanevad kaevikuis, muutuvad sõjavastaseiks. Ja siis tuleb revolutsioon, siis kodusõda, ning need ei löhu mitte üksi maa vaikset ühiskonda kaheks, vaid tuletavad meele ka teenijatüdrukust perenaisele, kes on tema, tuletavad meele ta proletaarlikke omakseid ning sellega lõhuvad ka perekonna eri poliitilistesse leeridesse. Ja lõpuks võidab inimsus — sest inimsus on kodanluse tagakiusatav; kui Loo Ants tuletab meele nukralt oma haige „punase“ venna ravitsemise pärast vangistatud naist Almat, tunneb temagi, et Almal oli õigus, ja et temagi nagu hakkaks eitama sotsiaalset ja poliitilist ülekohust. Ta sõandab isegi mõelda: „Kes teab, võib olla tuleb aeg, kus ei ole enam üldse seisuste vaheseinu! Kus varanduslised vahed enam inimeste seas vaenu ei tekita.“

Siin kohkus aga Ants isegi oma mõtteist ja küsis eneselt murelikult:

Ega see punane tuul ometi mindki pole puudutanud?!”

Kena, hingeline ja pisut utopistlik romaan. Lugegem seda! N. A.

Sotsialistlikku kirjandust ilmub.

Kuna noorsotsialistlikud ühingud enam kui keegi muud kannatavad sotsialistliku kirjanduse puudust, Noorsotsialistliku Liidu juhatus on asund läbirääkimisse Töölise Kirjastuse Ühisusega vastava kirjanduse muretsemiseks. Kuna Liidu juhatus muretseb K-Ü-le tõlked, viimane on luband kirjastada kevadtalvel Höglund'i hää ja kokkuvõtliku „Sotsialismi ajaloo“ ja siis Max Adleri teose demokraatia küsimusest „Poliitiline või sotsiaalne demokraatia“.

Meie ajakirjad.

Igaüks meist peab tundma huvi sotsiaalpoliitilistele küsimustele (töökaitse, kinnitusala, töötervishoid), ja neid küsimusi valgustab L. Johanson ja A. Toomsi toimetatud kuukiri „Töö ja Tervis“, mille artiklid mitte üksi ei anna rohkesti teadmisi vaid võivad olla ka Noorsotsialistlike ühingute hääks töömaterjaliks. Ajakirja muljet suurendavad hää maitsega valitud kunstikaasanded. Aastakäigu hind 1 kr. 20 s. Soovitame muretseda ka endiseid aastakäike.

„Töölise Hää!“ ametiühingute ajakiri, mis ilmub J. Piiskari toimetusel, valgustab rohkesti küsimusi, mida peavad tundma noorsotsialistid, et omandada teadmisi ametiühingulisest liikumisest. Sellepärast kõik „Töölise Hääle“ lugejaks.

Tellimishind aastas 1 kr. 20 s., üksik nr. 10 s.

Sotsialistlikud ajalehed Eestis.

Sotsialistlik liikumine on jõudnud nii kaugele, et ajaleht „Rahva Sõna“ lõpetab juba oma teist ilmumisaastat ja sügisest alates on saanud juure veel Pärnu väljaande. Kaks korda nädalas ilmub Kuressaares „Rahva Hää!“ ja maa venekeelse töörahva jaoks „Golos Naroda“.

Kõik noorsotsialistid jälgivad sotsialistlikku ajakirjandust!

Meie kunstnikud.

George Grosz on suurepärane kunstnik Saksas. Ta looming on algusest lõpuni poliitiliselt hingestatud, ta ei näe inimesi oma kunsti objektidena teiste taoliselt, vaid ta näeb klassinimesi ja paljastab oma õudseis-kurbades karikatuures klassiülekohut proletariaadi üle ning kodanluse sisemist kõdunemist.

Käthe Kollwitz on saksa naiskunstnik, kelle joonistused tabavad töörahva alalist muret ning valu ja silm töörahva tüüpe.

Christian de Moor on hollandi kunstnik, kes vaimustub kõigest suurest, julgust ja monumentaalsest. Olgugi et Chr. M. ei ole liitunud avalikult tööliklassiga nagu kaks eelmainitut, ta oma teostega kõneleb palju tööliste, nagu organiseeritud, tugev ja julge tööliklass annab kunstnikule aineid ta monumentaalmaalideks. Chr. M. teosed teeb meile omaseks julgus ja tulevikurõõm.

Noorte karistamine ja noorte kaitse uues kriminaalseadustikus.

Uus kriminaalsaadustik on küll väga vähepakkuv noortele. Nagu see kriminaalsaadustik on kord karistussüsteemiline, kus sisaldub isegi seliane toores keskaja jäänus nagu surmanuhtlus (mis kõneleb ainult Eesti saadusetegijate pöörasest konservatismist), nii karistused noortelegi on suured ja noori roimareid ei püüta parandada teadusele rajatud kasvatuseteel vaid nad jäetakse tihti kohtuniku meelevalla alla.

Kõige selle järgi ka karistused on pöörased — noorte roimarite karistus küübib 18 aastase vangistuseni! Nende normide alla kuuluvad noored 12—17 eluaastas. Ja isegi õiguste kaotamisest ning kitsendustest on juttu samades eluaastais.

Psühholoogid tunnevad pahelisi instinkte, mis mõnigi kord pääsevad jõule lastes. Kuid enamasti need pahed on parandatavad sellekohase kasvatusega. Eesti sõjaringkonnakohtu praktika tunneb juba nüüd häbifakti, et Dagy Vörk, kes süüdistatava teo kordasaatmisel oli 16-aastane, mõisteti kuueks aastaks vanglasse. Uus kriminaalsaadustik annab sellaseiks vangimõistmisteks võimalusi edespidi, kui ainult kohtunikel puudub inimlikkus. Sest eks lapsedki või olla vahest „riigipõrajad“, eks nendegi vastu pea tarvitama „kõva kätt“, paigutades nad vanglasse, mitte mõistlikku parandusmajja. Praegune noorte karistamine ainult soodustab uute „kvalifitseeritud“ roimarite tekkimist, s. o. vangist vabanedes.

Noorele, keda võib ähvardada mõnigi karistus, ei ole aga antud küllalt kaitset eriti ettevõtja vastu. Õige, noorele väga tähtis on § 279: Süüdlast koolikohustusliku lapse õppeajal palgalisse teenistusse võtmises sellekohase loa ta või teenistuses pidamises antud loa vastaselt karistatakse rahatrahviga mitte üle viiekümne krooni. Sama karistus on määratud ka vanemale või lapse eest hoolitsevale isikule, kes jättis täitmata koolikohustuse. Muidugi aga tuleb siin kohe teine külg, see on hoolekanne koolialiste laste eest, kuid see ei puutu ju kriminaalsaadustikku.

Nagu parempoolsed algusest lõpuni on tahtnud jätta kõik kohtuniku meelevalla, nii ka noorte suhtes. Noorte kaitsest palgatöös ei ole juttu, kuid elutingimuste tõttu kuritegeliseks muutunud noorte parandamine ei huvita veel kodanlasi, samuti kui kuritegevuse ärahoidmine hooldamisega.

Meie kirjavahetus

O. St., J. V. ja A. A. Teil on meie arvates õigus, et sotsialismi poole ei tüürita koalitsioonivalitsustes, ott õigus ka A. A.-l, kui heidab ette sotsialistidele viimast kaasavalitsemist. Ometi oleks viga, kui Noor-sotsialistlik Liit algataks aktsiooni praeguse koalitsiooni vastu. Lõdu

ülesanne ei ole aktiivse poliitika mõjustamine vaid aktiivsete parteimeeste kasvatamine. Mis puutub Liitu, siis on vist hästi teada, et on võetud seisukohti ühe või teise poliitilise nähtuse puhul (näiteks kongressidel poliitilise momendi hindamisel), on avaldatud „Rünnakus“ kirjutisi partei taktika küsimustes jne. Liit on küll huvitatud sellest, et klassivõitluse teadvus ja tahe kasvaks parteis, kuid ka sellest, et töörahva read nii parteiliselt kui ametiühinguliselt saaksid kindlaks, ja sellepärast meie nõuame: mitte niivõrt silmapilgu kasutamist meeoleu tegemiseks kui püsivat ja süstemaatilist tööd partei ridade koondamiseks ja klassivõitluse teadvuse kasvatamiseks töötava rahva hulkadesse. Jälgige vastavat kirjutist!

A. E. „Majandusdemokraatia“ ei ole muidugi sotsialistlikkude parteide programmi osa, vaid samasuguseid küsitavaid külgi parteide taktikas nagu näiteks koalitsioonipoliitika. Mõningail põhjusil „Rünnak“ ei ole asund veel selle küsimuse käsitlemisele, kuna aga see partei paremtiiva taktika kipub saama Eesti partei lipukirjaks, siis tuleval aastal tahame sellelegi küsimusele pöörduda tähelepanu.

V. L. Meil ei ole teada Partei Keskkomitee kavatsusest keelda Noorsotsialistlikus Liidus täisealiste liikmete olemise, samuti keskkomitees ei näi olnud sellest juttu. See kavatsus olekski täiesti mõttetu, „eesti-pärane“ ja kahjulik noorsotsialistlikule liikumisele, sest ega Noorsotsialistlik Liit oma ülesannetelt ole mõni Lastesõprade selts!

Kirjavahetust.

Seltsimees John E. Nixon, Newcastle, 15 Westbourne Avenue (Inglismaal), Iseseisva Töölispartei Noorsooühingute pääsekretär, soovib mõlemast soost seltsimeeste adresse, kes tahaksid astuda kirjavahetusse Inglise seltsimeestega.

Üks põhjendamata kallaletung.

Sms Freibergilt ilmus „Rünnaku“ nr. 5-s kirjutis, milles suur osa on määratud minule. Sellepärast pean omaks kohuseks mõnd teenimatult saadud „plaastrit“ lahkesti tagasi läkitada. K. Freiberg küsib — palju on Stein Tartu noorsots. ühingu esimehena „revolutsioonilisi noori“ kogunud ühingusse? Kui K. Fr. minu kirjutise oleks korralikult läbi lugenud, siis teaks ta, miks see nii on. Stein olevat ise pidand võitlema nende „noorte“ vastu. Täiesti õige — olen võidelnud ja võitlen igakord igasuguse kaabakluse vastu, tulgu see siis siit ehk säältpoolt. Millist „revolutsiooni“ nõuab Stein parteilt? küsib K. Freiberg. Jumala pärast, esialgu mitte relvadega aga riigivõimu vastu (sest see võiks tervisele kahjulik olla, sms Freiberg). Tuleks teha üks „sisemine revolutsioon“ — koostöö kodanlusega jätta ja asuda täielisele klassivõitluse joonele. Selleks võiks juba järgneda see „võimas tegu“. 1. dets. ja Vaksali puistee kõne alla toomine ei ole siin tarvilik. Loodan, et sellega olen sms Freibergi kirjutise „asjalikumale“ osale vastanud.

A. Stein.

Tõlmetuse märkus: Sellega lõpeb see seltsimehelik poleemika.

Ametiühinguline liikumine arvudes.

Käesoleval aastal oli tähtsamais riikides ametiühingute liikmeid järgmiselt:

		Rahva üldarvust	Neist Ametiüh. Int. liikmeid
Suurbritannia, kokku	5.530 tuhat,	13,6%	4.163 tuhat
Belgia	„ 730 „	9,6%	514 „
Ungari	„ 280 „	3,3%	122 „
Saksamaa	„ 6.900 „	11,5%	4.976 „
Austria	„ 1.040 „	16,0%	156 „
Rootsi	„ 450 „	7,5%	492 „
Tšehhoslovakia	„ 1.670 „	12,3%	565 „
Taani	„ 310 „	9,4%	309 „
Prantsusmaa	„ 1.070 „	2,7%	600 „
Poola	„ 540 „	1,9%	289 „
Hollandi	„ 520 „	7,3%	209 „
Soome	„ 50 „	1,4%	—
Šveits	„ 260 „	6,7%	165 „
Bulgaaria	„ 50 „	1,0%	2,5 „
Ameerika Ühistr.	„ 3.610 „	3,5%	—
Rumeenia	„ 50 „	0,3%	36 „
Argentiina	„ 120 „	1,4%	120 „
Hispaania	„ 450 „	2,1%	221 „
Läti	„ 40 „	2,4%	22 „
Eesti	„ 6,7 „	2,7%	6 „
Jugoslaavia	„ 60 „	0,5%	40 „
S. N. V. (Vené)	„ 6.600 „	5,0%	—
Portugaalia	„ 40 „	0,6%	—

Ametiühingulise liikumise tugevus ei sõltu ainult organiseerimisest: tööstusmaades ametiühinguisse liitunud tööliste arv paratamatult moodustab suurema protsendi kui põllundusmaades, sellepärast on selge Suurbritannia, Belgia, Saksamaa, **Austria** (suurim protsent üldrahvaarvust ametiühinguis, tervelt 16%!), Tšehhoslovakia suur ametiühinglaste arv. Ja tööliikumises neil maadel on öelda otsustavad sõnad!

Eesti Noorsotsialistliku Liidu häälekandja.

Vastutav toimetaja: **Reinhold Saving**. Väljaandja: **Mihkel Mihkelson**.

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu m. 31, postkast 367.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk. Tallinnas.